

As

Deedors is Lovagor

MB

40239

E
A

DEÁKOK ÉS LOVAGOK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

EUROPÁI ANTOLÓGIA

KÖZÉPKOR

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

DEÁKOK ÉS LOVAGOK

VERSEK A XI—XIII. SZÁZADBÓL

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST, 1961

Összeállította,
az előszót és a jegyzeteket írta

MEZEY LÁSZLÓ

Fordította

KÁLNOKY LÁSZLÓ

KÉPES GÉZA

RÁBA GYÖRGY

RÓNAY GYÖRGY

VIDOR MIKLÓS

Lektorálta

GYÖRY JÁNOS

MB40239

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
Növedéknapló

1961. év. A 278 sz.

A fontenelle-i kolostor krónikáját író szerzetes a XI. században egy normandiai klerikusról, bizonyos Tedbaltról feljegyezte, hogy latin legendákat francia versekben mondott el és ezek a versek hasonlatosak voltak a csengő hangjának ritmusához: „ad quamdam tinnuli rythmi similitudinem...” A középkori verset talán ez a sajátossága különbözteti meg leginkább a klasszikus verselés szokott formáitól. Nem időmértékes, hanem hangsúlyos versek ezek. A sorvégek összecsengenek, a hangsúly és rím kötelező formai és versechnikai sajátossága a középkor versének. Kötelező volta azonban nem szigorú és kellemetlen önkény volt, hanem az új nyelvet beszélő, új európai népeknek természetes, a mondanivaló jó hangzását egyedül így értelmező kíváncsi a versmondással szemben.

A középkori latin és nem latin verseket a verselésnek ez a közös technikája fogta össze a nyelvtől és a mondanivalótól meg a műfajtól független egységbe. A mondanivaló bizonyos mértékig meghatározta a műfajt, a műfaj a versformát, de a jó hangzás, a „szonorus” beszéd elengedhetetlensége ebben a korban, mely minden művészet csúcsának, az emberi tevékenység legmagasabbrendű megnyilatkozásának a zenét tekin-

tette, egészen magától értetődő volt. A verselésnek e technikai egyöntetősége azonban rendkívül nagy műfaji változatosságra terjedt ki.

A költészet kezdetein minden népnél a hősi énekek állnak. A középkor költészete is — az egyházi poézistól, a himnusz-költészettől eltekintve — ilyen kezdetekből indult ki. De rögtön meg kell állapítani mégis azt, hogy a kora-középkor himnuszai között elég szép számmal akadtak olyanok, amelyek egy-egy vértanú történetét, az aktákat foglalták rövid és igen fegyelmezett, szigorúan szabályozott terjedelmű, rendszerint nyolc strófás jambusos versekbe. Hiszen, mint Szent György himnusza mondja, „kellemetes dolog a mártírok tetteiről megemlékezni...” („Gesta sanctorum martyrum meminisse iucundum est.”) A Gesta szó máris kicsúszott a szánkón, és ezzel belekerültünk a középkor költészetének egészen a XII. század végéig leghatalmasabb sodrású áramlatába. A verses Gestának, a különféle tárgyú eposzoknak valóságos özöne ez.

A chanson de geste-ek e nagy sokaságában — Léon Gautier II4 eredetit, változatot és átdolgozást számolt meg — már a középkor idején igyekeztek valami rendszert teremteni. A „Chanson de Doon de Maïence” költője is nagy biztonsággal jelenti ki: „Három gesta van a francia királyságban, a Király, Garin és Doon története...” A sok gesta-éneknek e hármas szétoztása a jongleuröknél már közhely, amit a kezdetleges irodalomtörténet fontoskodó pedantériájával adnak tovább. A Király-gesta Nagy Károlyt, a „jó császárt”, gyermekkorától, sőt anyjának, Berta királynénak történetétől, Roncevaux hegyszorosain át a — középkori ember számára legalább lélekben kötelező — Jeruzsálembetjárásig mondja el. Garin de Montglan voltaképpen a dél-francia tájakon lovagló Guillaume gróf történetéhez előzményként fűződik úgy, mint a „nagy lábú”

Berta fiának, Károlynak, nagy históriájához. Később e második *chanson de geste*-familia valóban Guillaume-ról nyerte a nevét. Utoljára marad a Rajnán túli részek sokszor sötét emlékü lovagjainak, kiket röviden „árulóknak” (*traîtres*) is mondanak, tetteit elbeszélő *Doon de Maïence*, a mainzi Doonról elnevezett nagy *Gesta*. Vannak olyan „*chanson de geste*-ek”, amelyek nem variálódtak ennyire, mert érdekességük csak egy-egy francia tartományhoz fűzte őket. Lotharingia, Burgundia, Provence is magukénak mondhattak ilyen helyi érdekességű históriás énekeket. Legnevezetesebb az, mely Girard de Roussillonról nyerte nevét. Lejegyzésük és nem keletkezésük idejét tekintve — mintegy hét-nyolcszáz évet fognak át, ha a Király-gesta előtt már megszületett Floovant-t is számba vesszük. Ez még az első frank dinasztia, a Merovingok országlása alatt keletkezett (VII—VIII. sz.). Az utolsó *chanson de geste* — legalábbis stílusban — a „burgundiak gesta” a XV. század elejéről. Legrégibb lejegyzéseink a *chanson de geste*-hagyatékból a XI—XII. sz. fordulójáról valók.

A *chanson de geste*-dradat nem állt meg a francia királyság határainál. Átcsapott azokon, és csaknem egész Európa megismerte a francia nemzeti éposz hőseit és tetteiket. Elsőnek germán nyelven hangzott fel már 1150 körül Roland éneke és az *Aliscans*. Anglia, Spanyolország, Itália változó szerencsével válogatott a hatalmas anyagban, hol elsőrendű, hol közepes éneket szólaltatván meg a maga köznyelvén. Skandinávia sem marad el, s az ősi germán mondák, a Sagák révén váltak ismertté még Izlandban is a frank hősök tettei.

A XIII. század elején még a Franciaországról szóló matériának, „*matière de France*”-nak nevezték az észak-francia lovagköltők, a *trouvère*-ek azt az epikus témakört, amelyik a francia történelem kezdeteinek legendás eseményeit öröklötte át énekmondással az

egymást követő századoknak. Ez a francia anyag tartalmazza a fentebb említett három nagy költeménycsoportot: a Nagy Károly, a Guillaume és az „árulók” nevét viselő ciklust. Az egyik eposzban, mely Nagy Károly fiának, Jámbor Lajosnak koronázását mondja el, arról van szó, hogy Isten annak idején száz országot teremtett, s ezek között a legjobb az édes Franciaország volt. Ezt az „édes Franciaországot” támadták meg a szaracénok, a Pireneusokon át Galliába zúduló pogány hordák, ezekkel szállt szembe a „jó császár”, Károly, és kíséretében annyi kiváló lovag, a frank lovagság virága. Közülük különösen két egymást testvérként szerető, elválhatatlan vitéz tűnt ki: Roland és Olivier. A róluk szóló csodálatos hőskölteményben, a Roland-énekben nem is hinnénk, hogy igazi történelem is van. A képzelet féktelen szárnyalása, mely a roncevaux-i völgyben elesettekből szinte félisteneket alkotott, való történeti tényekből indult el. Éppen Nagy Károly életírója, Eginhard, amikor beszámol a szaracénok elleni hadjáratról és annak szerencsétlen befejezéséről — az utóvéd pusztulásáról —, elmondja, hogy „ebben a csatában ölték meg Hruodlandust”. Egy másik történeti adat pedig azt is bizonyossá teszi, hogy Rolandnak és társainak pusztulása 778. augusztus 15-én történt. Ez a történeti tény a Roland-énekben és ami ezenkívül van, már az énekmondók képzeletének alkotása. Nemcsak a Roland-ének, hanem a francia anyagból kinőtt eposzok is, mind valami történeti ténnyel kezdődnek. A hősök valamikor éltek. Valóban éltek, de nem úgy, ahogyan őket megénekeltek. Az egyik epikus hős Ogier, a Dán, aki állítólag Nagy Károly ellen lázadt, valójában a császár nagyatyja, Martel Károly ellen harcolt, Desiderius longobárd király szövetségében (Entance, Chevalerie Ogier). Vagy itt van az egyik legérdekesebb chanson de geste (Geste Bourgignonne, XII. sz.) főalakja, Girard de Roussillon. 827-ben

még Párizs grófja volt, aztán otthagyta Kopasz Károly táborát, Lothar pártjára állott, és a déli Galliát függetleníteni akarta a nyugati frank királyságtól. Életét meglehetősen sok adaton keresztül tudjuk nyomon kísérni, 879-ben bekövetkezett haláláig. Egy észak-francia *chanson de geste* Raoul de Cambrai alakját örököltette meg, aki a történelem tanúsága szerint sem követett el kevesebb gázsgot, mint amennyit a versek róla megőriztek. 943-ban halt meg. Gormand és Isenbard, e *Gesta* másik két hőse III. Lajos táborában harcolt a normannok ellen Saucourt-nál 881. augusztus 3-án. S két évszázaddal később az egyik utolsó *chanson de geste*-ben, melynek címe a szíriai keresztény város, Antiochia emlékét őrzi, a szerző — Richard, a zarándok — Albericus Aquensis krónikájára építi az egész eposzt.

A *Gesta*-szerzők azonban maguk is tudatában voltak annak, hogy mondanivalóik történeti hitelét ajánlatos hangoztatni. „Nincs ebben semmi hazugság, csak tiszta igazság...” — mondja az egyik. Egy másik *Gesta*-énekes pedig igyekszik a forrást is megjelölni, ámbátor, mint ma már tudjuk, nem teljes jóhiszeműséggel: „Az erről szóló história Szent Dénes monostorában van... ott, ahol Franciaország *Gesta*it írták...” Nem hiábavaló továbbá ezeknek a *Gesta*knak a meghallgatása — úgymond —, mert „ki ezt az éneket szívesen hallgatja, számos jó példázatot fog itt hallani...” És mégis ennyi gond ellenére, mellyel a történeti hitelességet bizonyítani igyekeztek és óvni, a *Gesta*, a tettek híj elbeszélése, az énekmondásban bizony megromlott: „De la canchon ont corrompu la geste...”

A *chanson de geste* történeti hitelét mégis elsősorban magának az énekmondónak a fantáziája rontotta meg — ez a csodálatos képzelőerő, mely a kora-középkor költészetét annyira jellemzi. A história eseményeit nem tudja egyszerűen a puszta valóság, a minden emberre érvényes egyszerű és a természet rendje szerint való

keretek között tartani. A hős halála természeti katasztrófa. Amikor Roland a Pireneusok hegysorosában meghal, hatalmas égháború támad, villámcsapások és égzengés követik egymást, templomok és házak omlanak össze, várfalak és városok bástyái hullanak porba, hiszen a legjobb lovag költözött most el. „Ez volt a nagy gyász Roland halála miatt.” A képzelőerőnek ezek a szertelen megnyilatkozásai szükségképpen kiragadták a témát, az eseményeket, a hőst a mindennapok egyhangú bajaiból. A roncevaux-i szerencsétlenség nem rendítette meg Nagy Károly császárságát. Nem éppen kellemes vereség volt ez, mely szaporította a császár gondjait. De azok úgyszólván elég számosak voltak. Hiszen Károly éppen a Roland-énekben sóhajt fel így: „Istenem, szólt a király, oly kínos az életem...”, „si penuse est ma vie...” Nos, aki a Gestát szerezte, éppen ezt a mindennapi kínos eseményt költötte át tragikus hősiességbe.

Egy másik eposz-csoport anyagát az antikvitás szolgáltatta. A trójai háború, Sándor makedon király tettei, Aeneas bolyongása — mind kitűnő témák az antik tárgyú eposzok szerzői számára. Igen, de Aeneas végeredményben a frankok őse. A császár és legjobb lovagjai Trója hőseitől származnak. Nem csoda, ha mindezek az ókori históriák középkori lovagregényekké alakulnak át. Hőseik úgy beszélnek és cselekszenek, mint a XI—XII. század francia nemes urai. A kódexek miniatúrái is, melyek ezeket a lovaghistóriákat illusztrálják, Hectort és Achillest középkori lovagok páncélos viseletében ábrázolják. Sokszor a helyneveket is gondolkodás nélkül franciástitja ennek a ciklusnak egyetlen név szerint ismert szerzője: Benoît de Sainte-More. A trójai lovagok például Montflor vára alá jutnak kalandjaik során.

Regényük — mint látszik, már 1200 körül — Magyarországon is ismertté vált. A legutóbbi években Hadro-

vics László kutatásai bebizonyították, hogy a balkáni délszláv Sándor- és Trója-regények e korai, ismeretlen magyar fordítások után készültek. Helynévadásunk nagyobb kitartással őrizte a franciák Antik-ciklusának emlékezetét. Priamos-Perjamos, Achilles-Ehellős, Andronicus-Andornok stb. Ugyanez az átszűrődés figyelhető meg — Vargyas Lajos legújabb eredményei ezek — a francia ballada Kelet felé tartó útjában.

A francia föld, ez „a nagyon édes ország” mégsem tudta egyedül lekötni az eposzalkotók képzelőerejét. Már az antik ciklus eposzaiban elkalandoznak teljességgel ismeretlen tájakra, az udvari epikában viszont maguk teremtenek külön világot, tájakat, embereket, eseményeket. Az ún. breton vagy kelta ciklus alkotásaira illik ez. Hogy miért mondták éppen bretonnak ezt az eposz-csoportot, bizonyosan nem tudjuk. Mégis azt lehet gondolni, hogy ezeknek az énekeknek az előadásában és zenéjében jelentkezhetett valami olyan sajátosság, ami a breton vagy általában kelta hárfásoknak, a bárdoknak előadásmódját jellemezte. És az is bizonyos, hogy az egész ciklus középpontjában egy legendás brit király alakja áll. Arthur ez, aki a VI. században — mint az angol király-gesta szerzője, Geoffroy of Monmouth, a XII. században tudni vélte — szembeszállt az angolszász hódítókkal. Ezt a hősi próbálkozást legendásan nagyra növelte az utódoknak, a nép költőinek, énekmondóinak képzelete. A grandiózusra növekedett királyalak azután egész udvart teremtett maga köré a legválogatottabb, minden erénnyel, testi és lelki kiválósággal ékes lovagokból. Itt van Lancelot du Lac. A Tó lovagja, mert a nevelője, Vivienne tiúndér egy csodálatos Tó úrnője volt. És itt vannak a király rokonai: Gauvain és Yvain, meg Ké (vagy Keu), a mindig vidám és a legnevetesebb helyzetekben szereplő udvari ember, ahogy mondták: senechal. Valamennyinél különb azonban Perce-

val, a wagneri opera Parsivalja, neki jutott a legkülönb feladat. Ő indult el a kristálykehely, a szent Grál keresésére, melyben, miként a legenda állította, Krisztus vérért fogta fel Arimathei József, és vitte a távoli Palesztinából Anglia déli partjaira. Itt találhatta meg a „legkülönb lovag”, aki minden veszélyen és kísértésen diadalmaskodó bátorsággal és elszántsággal meg szíve tisztaságával végül is elért a Grálhoz vezető út végpontjához.

A breton ciklus legnagyobb részét Chrétien de Troyes, egy XII. századi lovagköltő foglalta össze. Befejezetlenül maradt művét többen folytatták egészen a XIII. század elejéig. Mi csupán az Oroszlános lovag történetét és annak is csak egy részletét mutatjuk be az olvasónak. Yvain volt e lovag. Pünkösöd napján, midőn Arthur király lovagjaival együtt a lovagság nagy ünnepét ülte Carduelben (Walesben), elmondta, hogy milyen kalandban volt része, mikor a broceliande-i erdőben járt. Az erdő törpéje egy sziklához irányította, melyből csodálatos forrás szökik elő. A forrás közelében pedig fenyőfára akasztva bűvös erejű teknő függ, melyből vihar és záporosó zúdul a tájra. Arthur és lovagjai egy idő múlva felkerekednek, és elindulnak Broceliandeba, hogy maguk lássák e csodát. Yvain, a lovag azonban tovább vándorol. Útja során találkozik egy sebesült oroszlánnal, melyet pajzsának belsejébe helyez és így cipeli magával, míg az állat meg nem gyógyul. Így nyer hűséges és rettenetes társat.

Oberon, a különös és nagyhatalmú erdei emberke, ugyancsak e kelta ciklusból vált ismertté. Történetét egy lovagi eposzhoz csatolták, melynek hőse Huon de Bordeaux „roi de Féerie”, a tündérkirály. E lovag atyja történelmi személy. Séguinnek hívták és a gasconok hercege volt, míg a normannok elleni egyik csatában el nem esett 845-ben. Ez történelem. Fiának története azonban már merő költészet, és még inkább az az Oberon-

ról szóló mese. A törpéről, kinek atyja a Galliát hódoltató Julius Caesar, anyja pedig Morgue, a tündér volt.

E nagylélegzetű lovagi eposzok szerzői valahogy egyértelműen úgy gondolkoztak, ahogyan az egyik Gestában olvashatjuk: „a férfi szíve egy ország minden aranyával felér...” A szív dalai mégsem ezek voltak, hanem azok a históriás énekek, amelyek sokkal rövidebben, de mégis szívhezszólóbban, inkább sejtetve, mint elmondva adták tudtunkra hősiük dolgait. Könyvünkben természetesen nagyobb hely jutott ezeknek, akár francia, akár provençe-i, akár pedig német eredetűek. Műfaj tekintetében jól elkülöníthetők.

Elsőül említhetjük ezek között a lovagi költészetben sokat szereplő históriás éneket vagy *f o n ó é n e k e t* („Chanson de toile”). Neve onnan adódik, hogy a varrással vagy szövéssel foglalatосkodó várúrnők és kisasszonyok szórakoztatására énekelte valamelyik jóhangú lovag. Bár nemegyszer maguk a hölgyek vállalkoztak előadásukra. E versek félúton állnak az epika és a líra között, s nagyrészt a ballada sajátosságait mutatják.

Válogatásunkban nagyobb számmal fordulnak elő azok a versek, melyeket már a saját koruk is *p a s t o u r e l l e - n e k* nevezett. Talán azért, mert valóban pásztorlednyok adták így szépen és érzelmesen a világ tudtára azt, ami a szívének fájt. Vagy talán csak azért, mert az ének jeleneiben kötelezően fordul elő a magányosan lovagló vitéz és a pásztorlány váratlan találkozása. Különösen az észak-francia lovagköltők, a *trouvère*-ek választották szívesen ezt a témát és a velejáró versformát. A XII. századtól kezdve a XIV.-ig igen sok pásztorének maradt ránk. A pásztoridill persze tovább élt. Egészen a rokokó mesterkélt pásztorjátékaiig a szerelmi költészet közkedvelt, bár eléggé sablonossá vált darabja maradt.

A ballada eredetileg a táncdal volt, az olasz-provençal ballare igéből. Ez a népi poézishez kapcsolja a lovagi költészetet, és különösen a tavasz-ünnep, a május körtáncainak ősi ritmusára készült. Rendszerint egy vagy két előénekes énekelte a szöveget. Leányok vagy fiatalasszonyok voltak ezek, mert a májusi körtáncban férfiak sokáig nem vehettek részt. A solo énekre azután strófaként ismétlődő refrain válaszolt, mely nevét a zenei megoldástól nyerte (refrangere latinul annyi, mint megtörni). Ezzel a szóval illették a középkori zene terminológiájában a félhangok csoportosítására épülő zenei szerkesztést, mely ellentétben állt a gregorián ének mindig egyenlő tartamú zenei konstruálásával. Ez a félhangokon ugráló és ingadozó éneklés egyébként is jellemzi a középkori zenét, és például a diákénekeknek, a Carmina Buranának kedvelt zenei megoldása volt.

Ezek a táncdalok a tavaszt köszöntötték húsvétkor vagy májusban, éneklőik pedig a dél-francia dombocon, a babér- és olajfák alatt keresték a májusi királynőt. Amikor megtalálták, körbefogták és táncoltak, énekeltek a május, a tavasz és a maguk boldogságára.

A provençal alba, a francia aube: hajnali ébresztő dal. A szerelmeseket elválásra, búcsúzásra intő hajnali ébresztő. Igen gyakran ismétlődő téma. Rendszerint a szerelmes asszony panasza válik az alba központi mondanivalójává. De ezt párbeszéd vezet be vagy kíséri a szerelmesek vagy a szerelmespár és az ébresztő között. A virrasztó ő ez, ki a vár tornyának magasából figyeli a szürkülő eget, és napkelte előtt, még a cinkos hajnali félhomályban, távozásra biztatja a lovagot. Ha a téma közelebb áll a népies feldolgozáshoz, az ébresztő nem a vártoronyban virrasztó fegyveres szolga, hanem a pacsirta, a napkeltét üdvözlő madár. Van olyan alba is, amely refrainjében a hajnali kürtszót utánozza. Nem az ő és nem a pacsirta, hanem

a kürt harsogása ébreszti föl a szerelmeseket, és készíti lopva távozásra a lovagot.

A *pastourelle* és az *alba* a szerzőnek valami különös, személyes élményszerűségében jelenik meg. A *chanson* olyan elbeszélő vers, melyben a költő kívülről nézi az eseményeket, másokról énekel. A legkülönbözőbb témák ölthetnek *chanson*-formát; leggyakoribb közöttük az olyan monológ, amelyben a házasság miatt szenvedő asszony mondja el panaszát. Szörnyű szenvedéseikről, szerelmet nélkülöző életük sivárságáról panaszkodnak a *chansonok* hőlgyei, s a nagy reménytelenségükben egyedül a barátjukkal való találkozás vágya élteti őket.

Itt mutatkozik meg egész különleges módon a középkornak a szerelemről vallott felfogása, legalábbis az a felfogás, amelyet a költők hirdettek. A szerelem a házasságtól egészen távolálló érzés, mi több — a házasság megöli a szerelmet. A szerelem csak házasságon kívül létezhetik, s a legnagyobb érzések csak a teljes szabadságban lobbhatnak lánggra. Valami fékezhetetlen és dühös ellenszenv nyilatkozik meg ezekben a verses panaszokban a házasság intézménye ellen. Nemcsak egyszerűen a feudális társadalom sokszor valóban anyagi érdekek, hatalmi szempontok által irányított házasságkötéseit ítéli el, hanem a házasságot magát. Többé-kevésbé nyílt támadás ez a középkori egyház és a középkori társadalom egyik alapvető intézménye, a család ellen. A támadás mögött ellenséges ideológia húzódik meg, a kathar eretnekség. Különösen Észak-Olaszországban és a dél-francia tartományokban nagy számmal élő kathar eretnekek ázsiai misztikus szekták nézeteiből táplálkozó gondolatvilága az emberi érzéseket két végletben tartotta. Az egyik minden testi kapcsolatot és érzést elutasította egy komor, sőt kegyetlen aszkézisben, amelyet a szekta legkülönbjei, az ún. „tökéletesek” vállaltak, a másik a korlátokat egyáltalában nem ismerő, teljes nemi szabadság, melyet a szerelem egyedi formájának tekintettek. A kettő között meg-

oldást kereső házassági és házastársi szerelem szemükben az ördög alkotása volt. Az ő világképükben, mely a jó és a gonosz isten két külön birodalmát egymástól mindig határozottan elkülönítve szemlélte, ennek semmi hely nem juthatott.

E dolgok ismerete nem utolsósorban fontos a középkori költészet megértéséhez. A dél-francia költők, a troubadourok egész gondolkodását át- meg átjárta a kathar eszméknek alapjában félelmetes feszültsége. A vagy-vagy éles elkülönülése a latin és egyáltalában az akkori európai gondolkodás számára már nem volt elviselhető. Ezért kerestek valamilyen megoldást, egy az embertelen aszkézis és az érzelmek anarchiája között mértéket és fegyelmet, emberhez méltó arányt megállapító érzéskánont, amelyet a troubadourok úgy neveztek, hogy „mesura”. Ez azonban már csak 1200 körül következett be, mikorra a kathar — katolikus ellentét provençe-i — francia ellentété is alakult, s a francia királyság meg a déli hűbérurak kegyetlen hadjárataiban robbant ki. A dél-francia udvarok eltűnnek az albiak (katharok) elleni hadjáratok szörnyű pusztításai között, és velük együtt elhervad a belőlük kivirágzott költészet, a troubadour líra is.

Az előbb beszéltünk a gondolatnak és a kifejezésnek megfelelő formákról, az érzéseket az élet és az elviselhetőség arányai között tartó, annyira latin törekvésekről. Ez a kor a művészetben is a kimért, geometrikusan harmonikus formákat találta szépnek. A gótika már megjelent. És a gótikával együtt a középkor egyik legsajátosabb verse: a *seque ntia* is. A szó eredetéről sokat írtak, s a liturgikus használatból vezették le. A mise egyik énekének — az ún. alleluja-versnek — befejező hosszú, melizmatikus, tehát szövegnélküli melódiájára készültek ezek a szövegek, hogy a dallam ívelései alá mondanivalót helyezzenek. És mert az alleluja vers után következtek ezek a strófák, „következőknek”, latinul „sequentia”-nak mondták

őket. Ez csak részben igaz. A *sequentia*-strófa a Párizst és Franciaországot dicsérő versekben meg a karácsonyi, húsvéti vakációra készülő diákénekekben valami szigorúan geometrikus felépítést mutat, mely azonban a mondánivaló szép, bár fegyelmezett kifejtését egyáltalában nem gátolja. Ez a mondánivalóra vonatkozik. A forma, függetlenül a tudós szentenciától, nem az iskolákban és nem a kolostorokban született meg. A *sequentia* igazában népi eredetű vers, csak az egyházi és iskolai használat révén lett Európa-szerte általánosan ismert és kedvelt. Azt mondhatnánk, a középkor legünnepélyesebb versei készültek a *sequentia*-formában, és nem is lehet elképzelni olyan nagy egyházi vagy világi alkalmat, melyre ne született volna valamilyen *sequentia*. Ezt a versformát kedvelték a diákok is. Vidám mulató nóták, vakációs énekek és tudós versezetek egyaránt ezekben a könnyen énekelhető, gyorsan gördülő, jó hangzású versekben maradtak ránk.

Az antik világ tudománya és szépségei felé forduló nosztalgia a régi költők strófái közül is sokat megőrzött a középkori poéták gyakorlatában. Így Hildebert versei Rómáról a görög és római hősi versben („*carmine heroico*”): *distichon*okban hangzanak. A cambridge-i diákének viszont sapphói strófákban indítja útjára a nyarat. Ezek az antik versformák a kora-középkorban sem tűntek el teljesen, és a karoling-kor Nagy Károly udvarának humanista érdeklődésű kultúrája szívesen népszerűsített ilyen antik irodalmi mintákat és megoldásokat. Érthető, hogy a XII. századra ismét erősebben meggyökerezett latin iskolás műveltség ezeket a melodikus, énekelve is jól hangzó és aránylag könnyen szerkeszthető versformákat ismét szívesen használta. A diákság végeredményben mégsem az antik és az udvari versek formáiban gyönyörködött igazán, és nem is ezeket utánozta. A párizsi iskolák klerikusai magukkal hozták a hazai tájak dallamait, a le nem írt, de szájról szájra szálló és végtelen régiségbe visszanyúló szóbeli, népi kul-

túra versformáit. Ezért van az, hogy a diák-dalok gyűjteményeiben aránylag ritkán találunk klasszikus versformájú énekeket. Sokkal több a csengő-bongó, a rímek adta lehetőségeket bőven kihasználó vers. A rím egyáltalában e kor számára sokszor azonosul magával a verssel, melyet nemegyszer a „rima” névvel illetnek.

A középkor társadalma azonban nemcsak formákat adott költőjének, nemcsak egyre erőteljesebb, kifejezőbb, csiszoltabb nyelvet és verselési technikát alakított ki generációkon át, hanem ami mindennél több, mondanivalót is. A legkülönbözőbb témájú és a műfajilag egymástól távol álló versekből is a kort magát halljuk. Ez a középkor, ahogyan a versekből kihangzik, nem mindig harmonikus. Milyen élesen disszonánsak a lovagköltészet túlfinomult, mesterkélt, a valóságtól menekülő, csodát váró és meséket éneklő versei a diákok sokszor durva, nyers, túlhangosan vidám, de mégis mindig a valóságról beszélő énekeihez képest! Azután meg akadtak éppen elegenden, akik a saját korukat kemény, határozott és kíméletlen bírálattal illették. Bármennyire kedvelte is e kor gondolkozása a szimbólumokat, ezek a költők nem jelképekben beszéltek. Ez a kettősség: a feudalizmust legteltesebben kifejező udvari kultúra irrealitása és a klerikus, deákköltészet valóságkedvelése világosan mutatja, minő változások következtek be a középkor irodalmi műveltségében, midőn a hűbériségen belül megjelent a polgár és vele együtt — mert nála nélkül meg nem lehetett — az írástudó.

Egy névtelen, Rutebeuf iskolájából, a XIII. század második feléből, már a polgárság tekintetével nézi a lovagok költészetét. És mulat rajtuk: nem érzékenyedik el, nem indul hősi tettekre a szerelem nagy versei hallatán. Nevetve mondja el, hogy milyen a „nemes legény”, a „noble bachelor”. Kard szülte őt, s pajzsban ringatták, oroszlánhús volt az eledele — tejes kása helyett. Sárkány tekintetű, vadkan agyarú; egyetlen ökölcsapással porba sújt lovat és lovagot. Egy ugrással túljut a tengeren, ha

az angolok országában, s az Alpokon, ha Itáliában várja a kaland. A polgár nagyon is jól ismerte a tengeri és a szárazföldi utak veszélyeit; tudta, mit ér a vas, ha támad vele, vagy védekezik, avagy éppen tengelyen szállítja. Nem a képzelet, a valóság esélyeit kellett kiszámítania. S e számvetésben társa volt az, kit e kor küldött a valóságos világ felderítésének elkezdésére: a deák, a maga nyelvén: klerikus, az írástudó. Az írás tudása nemcsak a toll vagy íróvessző forgatásának technikai ismerete volt. A szóbeliséget meg kellett fegyelmezni, az írás marandóságába, mindenkor érthetőségébe kényszeríteni, a mondanivalót fogalmazni kellett. Fogalmazni tudás, a „dictamen”, versre és prózára egyaránt állt. Oklevél, levél, üzleti könyv és krónika, vers és törvénykönyv sokszor ugyanabban az elmében fogant és ugyanattól a kéztől nyert formát. Mert az írás mindenek felett állt. Provence egyik verse mondja itt alább: „Oklevélbe feljegyezze, szolgálom őt kényre-kedvre...”

A deákot, az írástudót a társadalom, a történelem fejlődése a polgárral kötötte egybe. Költészete — lényege szerint — ezért kedvelte és szolgálta a valóságot, ezért nézte ellenszenvvel a hübériség értelmetlen álmodozásait. S ha olykor maga is a meséhez nyúlt, reális cél lebegett előtte: tanított, az embert és a világot akarta formálni. Így és ezért szerzett a deák-költő tankölteményeket, például a Természet nagyságáról a Roman de la Rose-ban, a Rózsa regényében. A titkok virága, a rózsa, zárta magába mindazt, ami titkot csak a Természet előlük eltakart. Jean de Meung, a Loire menti nagy iskola-város, Orléans neveltje volt e mű egyik szerzője. A fabliau-k és az antik tanítómesék, Aesopus példája nyomán kezdték el a versben tanítás, a példalózás poétai és iskolás gyakorlatát. Ennek a folyama Lafontaine-ig ér.

Végezetül szólanunk kell még e válogatás szempontjairól. E kis kötet szűk keretei lehetetlenné tették, hogy akár

csak megközelítő teljességgel mutassuk be a második európai évezred első három évszázadának költészetét. De az sem volt a célunk, hogy valamiféle irodalomtörténeti szemelvénygyűjteményt adjunk, mely minden jelentősebb művet és minden műfajt az olvasó elé tár. Célunk nem lehetett más, minthogy a kor társadalmának és műveltségének összefüggésében szemléljük költészetének emlékeit is. Főként azokat, amelyek e sorozat többi kötetében nemigen érintett témákat tárgyalnak: a líra emlékeit.

A középkori vers olyan emberekhez szólt és olyanok ajkán, akik sok évszázaddal ezelőtt a történelem más körülményei között, más társadalomban éltek. Hogy a versek érthetőbbek legyenek, hozzánk közelebb kerüljenek, és megjeljenek azzal az élettel, amelyből születtek, a kort és a verselőt együtt kellett bemutatnunk. E szempont határozta meg a részek tartalom szerinti elkülönítését.

Először a történelem folyását idézzük fel. E három évszázad társadalmát foglalkoztató problémákról hallunk — versben. A második rész a — középkorra oly jellemző — múlt felé fordulást mutatja, a múlt felé menekülést. A múlttal való ismerkedéshez fel kellett kerekedni a hazai tájról, melyeknek kedvességét, sőt nagyságát és dicsőségét a költők már el tudták mondani. A múlt tanulása volt a vándorút célja, s ez a deákság dolga. Az ő életével foglalkozik a harmadik rész. A következőben a lovagságról hallunk, saját költőinek verseiből. A világot másként látta a deák, és másként a lovag, hangjuk a szerelem éneklésében vált eggyé. A szerelem dalait Jean de Meung éneke vezeti be a természetről, amelyben és amely által virágzott ki ez a líra. E rész a természet évről évre megújuló változásában szólaltatja meg az ébredő, beteljesülő és búcsúzó szerelem énekeit.

A versek előtt és után egy-egy ének áll a középkori deákság „klasszikus” énekgyűjteményéből, a Carmina Buranából: „Rózsám, vedd el e rózsát . . .” és „Mig Diana . . .” A Carmina Burana egy Benediktbeuern nevű (Burum

Benedicti — innen a címe) dél-német bencés apátságban készült a XIII. század első felében. Helyesebben csak ott másolták össze az Európa-szerte énekelt vágáns (vándor-diák) dalokat. A kódexet a müncheni Staatsbibliothek őrzi. Teljes kiadása: J. A. Schmeller, Stuttgart 1847. és A. Hilka — O. Shumann, Heidelberg 1930—1941. Egyes darabjait minden középkori verses antológiában megtaláljuk; a két vers kiadása: Harrington, 381., ill. Vecchi, 201. Karl Orff ezekből készült oratóriumát olvasóink bizonyára ismerik.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Rózsám, vedd el e rózsát, vágyaimat viszi hozzád.
Rózsám szirmától felszítva szívem tüze lángol.
Szídd rózsám lelkét, gyönyörű Rózsám, te kegyes
szép.
Mint ragyogó hajnal, pompázz olyan ékes alakkal.
Rózsa, tekintsd rózsám és míg látod, mosolyogj
rá.
Fogd rózsám; hangod: mint lágy filoména ha
csattog.
Csókold bimbóját: méltók piros ajkhoz a rózsák.
Rózsa a rózsának festményen képe csupán csak;
rózsát festhetsz bár, de a képből illata nem száll.

Rónay György fordítása

A TÖRTÉNELEM FOLYÁSA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A katonák éneke kezdi el a versek sorát és utána is minden lány poézist nélkülöző keservek és korukat igazán mutató panaszkodások mondják el, milyenek voltak akkor az emberek, milyenek voltak a hétköznapiak és hogyan került ekkor már mindennek középpontjába nem a rózsaszál, nem az író toll, nem a lovagok kardja, hanem a pénz. Az ezredik év utáni Európa, mely ekkor tért magához a világvégét váró évtizedek feszültségéből, valami csodálatosat vár az ezután következő időktől. A XI. század szerette magát „aureum saeculumnak” nevezni, „arany századnak” vagy éppen arany kornak. Valójában pedig az arany, a pénz kora kezdett lenni.

Az észak-itáliai városok bástyáin őrt álló fegyveres városlakók énekelték az elsőnek olvasható keményzengésű latin éneket. Azért is örködték, hogy megvédjék Trója és a Capitolium emlékét és azt, amit az antik világ örökségéhez a kereszténység hozzáadott. A város, melynek falain katonák és a városlakók fegyverben virrasztottak, a lombard síkságon épült. Neve: Modena. Az ének pedig e város egyik kódexében maradt meg.

A középkor embereit nem csupán az Európára zúduló barbárság számtalan csapása nyomorgatta, hanem a feudális társadalomnak csaknem állandó zűrzavara is: a durva és féktelen önkény, mely a magánháborúk min-

den kegyetlenségét és rabló pusztításait a föld népével fizettette meg. Annak az ismeretlen szerzőtől származó versnek a forrása, mely a hatalmasok igazságtalanságáról szól, egy svédországi énekeket tartalmazó és Greifswaldban 1582-ben megjelent könyv. Ebből adta ki Guido M. Dreves, a középkori latin költészet egyik legkitűnőbb ismerője, aki azonban XII. századi és párizsi eredetűnek tartja ezt és a svédországi Piae Cantionesből közölt többi diákverset is.

Ugyancsak ismeretlen szerzőtől való a papsághoz és a deáksághoz intézett intelem, mely a papság bűneit számolja elő, de végeredményben az egész társadalmat vádolja. Hiszen a klérushoz számították a középkorban a szoros értelemben vett papságon, azaz a felszentelt papokon kívül a foglalkozásuk, műveltségük lényeges elemei szerint világi deákok, a klerikusok hadát is.

Gauthier de Chatillon, a következő vers szerzője, a kor műveltjeinek ízlése szerint szimbolikus képekben: a domb és a völgy ellentétében mutatja be az egyházi és világi hatalmasokat. Életéről annyit tudunk, hogy Párizsban volt diák, azután Laonban iskolamester, majd ismét deáksorba került: Bolognában tanult jogot. A római kúriában, udvarban intézett különféle megbízásokat, és nyilván ekkor szerezte keserű tapasztalatait. A verset azonban már csak akkor írta meg, midőn Amiens kanonokja volt, és a szörnyű középkori baj, a lepra sújtotta. Így vált igazán merő keservvé „Valter citerája”. 1180-ban halt meg.

A római kúria romlottsága, az egyházi bírák erköcselensége, féktelen pénzvágya nemcsak a chatillon-i Valter elevenen rothadó testének keserűségei miatt kerültek oly szigorú versekbe. Egy másik Valter, egy britanniai főesperes, aki angol volt és a Mapes melléknevet viselte, szintén szóvá tette és versebe is szedte ezeket a visszasságokat. De ő már az okot is nyilván megmutatta: a pénz hatalmát, a XII. században felerősödő pénzgazdálkodás nyújtotta új vagyongyűjtési lehetőségeket.

Az addig csupán a földre és közvetlen jövedelmére utalt feudális társadalom ámulva tapasztalta a pénz hatalmas erejét, és mohón, e kort jellemző szenvedélyességgel vetette magát a pénz után. Walter Mapes a pénzvágyó világról szóló szatirájában bemutatja, mennyire áthatotta a pénz e kor társadalmának életét.

Rutebeuf Koldus-éneke az igazságtalanságnak, hazugságnak, erőszaknak, a pénz hatalmának, az álszenteskedésnek eredményét, a nyomort mutatja be. A tudós klerikus költők előbbi versei, ezek a bő lére eresztett erkölcsbírói felháborodások talán együttvéve sem mondanak annyit, mint ez a kis vers. A szegény sorban született „Rutebeuf”, ahogyan magát írta, a XIII. sz. második felében élt Párizsban. Clerc lett, írástudó. Mestersége azonban keveset hozott a konyhára. Mikor megnősült, nem sok „kenyér és bor” költözött az új pár külvárosi otthonába. Az „édes Franciaország” ilyen sanyarú sorsot juttatott poétájának. Mert Rutebeuf nagy költő volt. Keserű sorsának, melyben annyian osztoztak, keserű humorú megénekelője. Kétszáz évvel Villon előtt, a Testamentummal felérő műveket alkotott, azaz mondott. E „mondások”, „Dit”-k éles és erős hangja a mi füllünkig is elér.

Modenai katonák éneke őrtállásban

Ó te, ki őrzöd fegyverben e falakat,
vigyázz, légy éber, álomra ne add magad.

Trójában Hektor míg virrasztva fenn maradt,
cselével mit sem ért a görög azalatt.

De mikor álom nyomta el a hadakat,
a csalárd Szinon kinyitotta a lovat.

Kiszállt belőle kötélhágcsón a csapat,
dúlta a várost, s Pergamoszra tűz szakadt.

Az éber ludak, tiszta fehér madarak,
Róma hegyéről elűzték a gallokat.

Ércbe öntötték hőstettükért másukat,
s mint istennőknek, járt nekik az áldozat.

Mi áldva áldjuk Jézus Krisztust, az Urat,
őneki zengjünk örvendetes dalokat.

Az ő vigyázó erejében bízva csak
szavaink hozzá áradozva szálljanak:

Grave

1. O tu qui ser - vas ar-mis i-sta moe-ni-a A

2. no - li dor-mi-re, mo-ne - o, sed vi - gi-la. B

Grave

3. Dum Hae - ctor vi-gil ex-tit in Tro-i - a, A

4. non e - am ce-pit fra-u - du-len - ta. Gre - ti - a. B

Grave

5. Pri-ma qui-e - te dor-mi - en - te Tro-i - a A

6. la - xa - vit Sy-non fal-lax clau-stra per - fi-da. B

Modenai káptalni könyvtár
O. I. 4. II. sz.

„Krisztus királyunk, ki a világ őre vagy,
vedd oltalmadba ezeket a falakat.

Tiéidnek te víthatatlan várfala,
elleneidnek félelmetes ostora.

Míg te vagy örünk, rossz erők nem ártanak,
mert messze űzöd a ránk leső hadakat.

Bástyafalunkat kerítsd körül te magad,
terjeszd fölébe törhetetlen pajzsodat.

Krisztus szülője, Szűz Mária, az Urat
Jánossal együtt kérleljétek emiatt;

hisz ereklyétek itt övezi hódolat,
s nektek szentelték templomaink magukat.

Csatakon győzni ő viszi a jobbokat,
s nélküle bármily kemény fegyver ingatag.”

Bátor ifjúság, hadban erős indulat,
bástyáink ormán dalaitok szóljanak,

s fegyveres örök posztokat úgy váltsanak,
hogy meg ne lepje az ellenség a falat.

Szálljon a szó hát: „Eja, vigyázz, őrcsapat !”
S a visszhang: „Eja” — zúgja — „vigyázz,
őrcsapat !”

A hatalmasok igazságtalanságáról...

Mars jegyében él e század,
békesség és csönd fiának
nem leled sehol becsét;
csak merész tyrannusoknak,
akik minden rosszra gyorsak,
nékik hódol itt a nép.
A dühöngők fékevesztett
indulata pusztít, éget,
sajátjuknak sincs kimélet
s a kor példaképe lesznek.

Lovat, ökröt elrabolnak,
visznek kecskét, disznót, borjat
s mi csak akad a tanyán;
viszik vásznad, gyapjúd hordják,
zsebük tömi rablott jószág;
anyját fosztja ki a lány.
Imé, a Bíró így kiált
a kapu előtt: hozd vissza,
mit elvittél, a más jussa
szégyent hoz rád s rút halált.

Jó intelem a papsághoz és a deáksághoz

Fölemelem szavamat,
kit-kit megriasztva,
hadd hallja meg a papi
rend apraja s nagyja;
mit se félek, bátorít
igaz ügy hatalma,
szavam elevenbe vág,
mint vitézi szablya.

Bűnhődnek bíbornokok
s egyházfejedelmek,
szentséggel kufárkodók,
az apát s a szerzet,
nagyra vágyó klerikus,
pap, kit pénze felvet,
mind, kik földi kincseket
szüntelen zsebelnek.

Egyre nő a garmada,
ők meg egyre fogynak,
mint megduzzadt tagjai
a vízkórosoknak,

kik ha isznak, szomjuk is
nő, csak sorvadoznak;
így ők, telhetetlenek,
sohasem nyugosznak.

Mi egyéb a kapzsiság?
Rossz szokások alja,
hívságok hívsága csak,
a szív zűrzavarja.
A gazdagság odavész,
s odavész a balga;
ha meghal szegény feje,
menten föld takarja.

Sírgödörbe temetik
holmi rossz zekében,
aztán megcsigáztatik
hóhérnak kezében,
kínok rázzák, görnyedez,
mint a nád a szélben,
ha ezüst, ha színarany,
nem váltják ki pénzen.

Mindennemű földi jó,
melyben dúslakodtok,
csak veszendő szerzemény,
hisz tanúi vagytok;
Zsoltárok Könyvében áll,
tüstént ráakadtok:
semmi sem sajátotok,
mit kézhez ragadtok.

Láttam többeket, akik
nagy jómódban éltek,
volt gyémántjuk, aranyuk,
köntösük temérdek,

s láttam őket azután
nincstelen szegénynek,
kéregetve egyszerű
néptől eleséget.

Ostobák, minő reményt
nyújthat a vagyontok?
Drága szép selyemtalárt,
mire jó, ha hordtok?
Íme egy mezítelen
koldul holmi rongyot,
s megtagadjátok ti azt,
nyomorult bolondok.

Háltok tornyos nyoszolyán,
virágos a paplan,
kárpit s szőnyeg is akad
mindenütt, hol pap van;
hát csak vigadozzatok
a biztos tudatban,
hogy van másvilág, s ti ott
sírtok szakadatlan.

Folyvást hússal tömitek
húsát testeteknek,
a sokféle pecsenyék
zsírban sisteregnek,
asztalon aszú a bor,
aranyos a serleg,
hasatok rút tömlejét
abból töltitek meg.

Mért kell a szegény előtt,
míg ebédet adtok,
bezáratni, óh papok,
a kaput meg ajtót?

Hallat a szegény, magát
tűrtőztetve, halk szót,
s morzsa alig jut neki
abból, mit ti faltok.

A vetőmagnál a pór
több termést szeretne,
kihez bőkezű az Úr,
még többet szerezne;
néktek az örök kapu
el lészen rekesztve,
a Bíró ítéletet
olvas fejetekre.

Látjuk, tudtok másokat
buzdítani váltig,
bűnük mocska hogy szemük
könnyétől leázik;
tudtok penitenciát
osztani rogyásig,
de soha könnyíteni
másón egy parányit.

Miért neheztitek
terheit a népnek?
Az Írás ítéletet
mond rátok, keményet:
ama mércével, mivel
ezidőtt ti mértetek,
mér a cséplés idején
az Úr is tinéktek.

Fonákul áll a világ
valamennyi dolga,
ím a törvénytisztelet
szála felbomolva,

nem sugároz fényt a trón
az uralkodóra,
minden törvény kútfeje
mintha néma volna.

Az igazság elborul,
a jog napvilága,
elvérzik oltárkövön
a szív tisztasága,
alig van bíró, ki ma
becsületben állna,
zsíros jutalomra vár
inkább, mint soványra.

Mily siralmas állapot,
mily gyalázatosság,
mily elképesztő ügyek,
mily tengernyi gazság!
Van-e bíró, akinek
szent még az igazság?
Igaz ügyet víz alá
nyomhatnak garaskák.

Jóllehet fölesküdött
bírákként ítélnék,
törvényosztásuk miatt
gazdagok s szegények,
e latrok láttán, igaz
ösvényről letérnek,
kik szegényektől rabolt
pénzből vígan élnek.

Lássuk most a velejét,
a többit letudtam:
javuljatok meg, papok,
éljeteek tudósan

minden törvényünkkel és
aranykoszorúsan,
hogy a mennyből, mint nekünk,
részetek kijusson.

Papság, jóhírtől legyen
fénye sugaradnak,
hogy megannyi szép erény
példáját mutassad;
mert hogyha előtte jár
bűnben vak a vaknak,
ama vak Szurdokba is
egymással zuhannak.

Dreves, Ein Jahrtausend, II. 435.

Kálnoky László fordítása

Az egyházi bírák ellen

Vált merő keservvé
Valter citerája,
nem mintha kivetné
a klérus juhnyája,
nem elűztén kesereg,
nem sír rontása felett
gonosz nyavalyának,
hanem, mert ráébredett,
hogy rohanvást közeleg
vége a világnak.

Gyönyörűség néznem
az egyház bírásra,
kiknek állapotja ma
hitványabb, mint régen.

Ha látunk sötétet
a völgyre borulni,
jöttével sötétebb
éjnek számolunk mi;
de ha látsz völgyet, hegyet,

dombot s minden egyebet
sűrű éjbe veszve,
nem csalsz s nem vagy rászédett,
ha úrnak a föld felett
az éjjelt hiszed te.

Gyönyörűség néznem
az egyház bíraira,
kiknek állapota ma
hitványabb, mint régen.

Völgyekként jegyezz meg
sok gonosz világit,
királyt s fejedelmet,
kin rút jegy világít,
kire egyaránt bocsát
át nem látszó éjszakát
a kéjvágy s a pompa,
s ki fölött az égi vád
éles hóhérpallosát
ütni már kivonta.

Gyönyörűség néznem
az egyház bíraira,
kiknek állapota ma
hitványabb, mint régen.

Hátra van, hogy lássák
szemeid hegyekként
Írások forrását,
Krisztus papi rendjét;
dombok ők titkos neven,

mivel a Sion hegyen
van helyük, s kiállva,
példák a világ előtt,
ha rá nem cáfolnak ők
az Írás szavára.

Gyönyörűség nézmem
az egyház bíraira,
kiknek állapotja ma
hitványabb, mint régen.

Dombjaink élénkbe
ma szénát adatnak,
s ifjoncot elébe
tesznek jámbor aggnak;
Istennek szent temploma
lesz örökség tárgya ma,
s Krisztus hozománya
rászáll számos főpapi
unokaöcsre, aki
nem ad tudományra.

Ha meggondolod, hát
javadalmi földet
s bűnt ki örököl meg?
Világi rokonság.

Jézus, kit imádnak,
hozd meg, kérve kérlek,
végét e világnak,
a századik évet;
haljak meg, míg nem emelt

az Antikrisztus gerelyt,
akinek nem éppen
dogmahű előhada
áll vagyont dézsmálva ma
a Kenet hegyén fenn.

Gyönyörűség nézmem
az egyház bíraira,
kiknek állapotja ma
hitványabb, mint régen.

Vecchi, 288—290.

Kálnoky László fordítása

A pénz hatalmáról

Ha a zsenge tavaszról az ember kilépett,
kinek minden mája a tegnapnál sötétebb,
különféle utakat nyit neki az élet,
s más-más munkával ki-ki rajtuk másfele térhet.

Van, ki magát esztelen kapzsiságnak adja,
bármi busás üzleten kapva kap szimatja,
sűrög-forog, hogy legyen még nagyobb a haszna,
hogyha lehet, tisztán, s ha nem, úgy, ahogy út akad
arra.

Kérelemben ugyanis szépen szól a pénzmag,
jóerkölcsöt prédikál és sok szép erényt ad,
általa lesz az úrból szolga, és szegény nagy,
küllemet és nemet ő, a királynő adhat: a pénz csak.

Első kérdés mindig az, mi van a zsebedben,
tetézik a tehetőt, s aki pénzes, menten
mindkét jogból tudni fog régít, újat egyben.
Pénzeseké a világ a tanácsban s a keresetben.

Erkölcsökre ügyet nem vet a köz ítélet,
sem Minerva dobozát nem méri le mérleg;
gazdag fülre sérelem szava a szegénynek,
és Venus ügyvédjét rabul ejtik a bársonyos ékek.

Semmi határt nem ismer a kapzsiság szomja;
inkább minél dagadtabb lesz iszákja gyomra,
a kívánság pestise annál inkább nyomja:
nő csak a pénz-szerelem, ha a pénz is nő gyarapodva.

Tantalus a végtelen szomjúság példája:
áll a habok közepén s kiszárad a szája;
nevettet a misztikus költő fabulája?
rólad szól, más névvel, a példázat tanúsága.

Mennél több a birtokod, annál hajlandóbb vagy
szerencsédén kapni, mert még inkább szorongat
a félelem, hogy elkezdd apadni maholnap.
Látnivaló, hogy a nagy vagyon őrzése nyomor csak.

Mert van, akit sírba visz a nagyság hatalma,
ékes beszéd, dicsőség, karja diadalma,
s rá is fogják vésni ezt sírjukon a lapra;
ám még többet a pénz, nagy kínosan összekaparva.

Ha fölcsap a szerencse gonosz mostohának,
valamilyen különös kiváltsággal áztat,
hízelegni hűséggel kezd a kapzsiságnak;
mert nem tudja a boldog — mondják — kedves-e
másnak.

Hol van ma már Theseus, hol Pelides is már?
A próféta hirdeti, senkiben se bízzál;
jól nézd meg, ha valamit adsz, hogy kire mid száll;
mert hisz a hűség mind a vagyonhoz kötve bukik s áll.

S hogy a remélnél előbb szavam véget érjen,
bár volna a fentiről még egy s más beszédem,
s bár a világ vadnak és gonosznak ítéljen:
a gazdag nyomorult, ínséges végnapot érjen !

Wright, 226—228.

Rónay György fordítása

A pénzvágyó világ

Kéz, ha ajándékadó,
lágyszívvé tesz kérgeset;
pénz a jó tanácsadó,
pénz miatt mos kéz kezet;
pénztől lesz út járható,
pénz old ellentéteket;
törvéynél a pénz szebb,
főpapok, tinéktek;
helyt adtok a pénznek
ti, akik ítélték.

Törvény elcsavartatik,
hogyha a pénz szól bele;
kuss a szegénynek, akit
az igazság védene,
ám előmozdíttatik
a gazdagnak érdeke;
a bíró imádja,
teljesül a vágya,
ha pénz a barátja,
nem fárad hiába.

Pénz ha szónokol, le kell
a jognak borulnia,
s hogyha sántikál a per,
mankót ad a kúria;
szegénynek, ha hadra kel
a pénz, meg kell futnia;
így hoppon maradnak,
kik semmit sem adnak;
ki híján aranyak,
nincsen jussa annak.

Így áll kúriánk ügye:
ki fizet, meg is veszi;
hogy pörét ingyen vigye,
Kodros sem remélheti;
bírák s gazdagok frigye
mételyét hozzáfeni
jogunk eszközéhez,
mit felfalni éhes,
cinkos lesz a részes,
birtokost kivégez.

Vonzzák tán a hatalom
ujjai a pénzeket?
Ily prédával gazdagon,
ingyen nem mérnek kegyet,
sőt, noha tiltva vagyon,
úgy tartják, a sáp a kegy;
nem tekint szabályra
a klérus, csak árra,
de süket szavára
angyalok királya.

Adjatok, s majd adatik;
náluk ez bevett szabály;
istenesnek mondatik,
mit a gazság prédikál;
de megzaboláztatik
a szegény, ha szembeszáll;
s az lesz zablatartó,
kinél telt a zacskó;
erszény, pénzt adandó,
szent s ajnározandó.

Wright, 163—164.

Kálnoky László fordítása

RUTEBEUF

Koldus-ének

Koldusok, jól megy sorotok:
Az erdő elhullatja lombját,
De nincs egy jó gönc rajtatok,
Csipőtökön tél szele fúj át.
Bár drága bélelt ujjasok
Melengetnének, szőrmegúnyák!
Kik nyáron fürgek voltatok,
Most aszal téli nyomorúság!
Mivel csak talpatok kopott,
Csizmátok se kívánja zsírját.
Sötét légy csípte húsothok
Most majd a fehér legyek szúrják...

Clédat, 148.

Rába György fordítása

A MÚLT ÉS A SZÜLŐFÖLD

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A XI. században, ebben a vélt aranykorban az emberek másra is vágytak, mint amit erőszakos koruk nekik képes volt adni. Szerették volna éveiket szebbeknek, az egész századot nagyobbnek, a nagy előzményekhez méltóbbnak látni. Ezért fordulnak a régi jószág és szépség: Róma felé. Az első francia verselők közül sokan és a XII. század tudós latin költői egyaránt Rómára tekintenek, melynek „nincs párja”, s amelyben a hajdan való idők minden jósa, emberi derekassága honolt. Meg akarták tudni, hogyan lehet emberségben, tudásban olyanná lenni, mint aminők azok voltak, kik ennek a városnak minden időkre szóló dicsőségét jelentették.

Ezért fordul a Szent Elek életéről szóló XI. századi ó-francia verses legenda ismeretlen szerzője is a jobbat jelentő múlt felé. A kötetünkben szereplő részlet a legendának csak elejét adja. A nagyúr, aki Róma városban élt, magának Eleknek, Alexiusnak atyja, kiről a legenda tudni véli, hogy Rómában szenátor volt. Elek a legenda szerint menyegzője éjszakáján hagyta ott menyasszonyát és a kisázsiai partvidékre, Edessa városába hajózott. Itt élt önkéntes szegénységben a koldusok között, míg sok év elteltével vissza nem tért Rómába. Atyja házában élt ismeretlenül, és ott is halt meg.

Egy normandiai püspök, Hildebert, az 1100-ik év körül, mikor valami hivatalos ügyben a pápai Curiában járt, úgy látta, hogy Rómát páratlanná tette halhatatlan emlékezete. A városfalak, melyeket még Aurelius császár építtetett, omladoztak, a paloták rombadőltek, de ő mégis fel tudta idézni Rómát, évszázadokkal Európa nagy antikvítás-élménye, a reneszánsz előtt. Hildebert de Lavardin egyike az egész középkor „legdisztिंगváltabb költőinek” — mondja róla Guido Maria Dreves. A mans-i iskola vezetője volt, scholasticus, azután főesperes, 1096-tól e város püspöke, élete alkonyán Tours érseke. 1133-ban halt meg.

Hogy megtudják, mily nagy volt Róma és meg is tanulják, sokan kerekedtek fel szülőföldjükről, melynek édes és különleges, a más tájakon vándorlóknak is feledhetetlen sajátosságait nagyon érezték. A Pátria, az életadó és tápláló szülőföld, e bizonytalan és önkény alatt vergődő világban az érzések finom és eltéphetetlen szálaival fűzte magához a hosszú és veszélyes utakra induló vándorokat.

Gace Brulé a szülőföld madarairól szóló népies lejtésű versikéjében, egy voltaképp igénytelen chansonban, csak azt mondja el, miként vándorol Bretagne-ban és Champagne-ban. De sokan voltak, akik hazájukból elüzetve a deák-sorsot választották. Az idegenben marta az ínség foga azt az ifjút is, aki a maga és társai panaszát a vágáns diákok szomorú énekébe foglalta.

1239-ben IX. Lajos Bizáncból Párizsba hozatta a töviskorona-ereklyét. A jámbor király vallásos cselekedete azonban egészen másra: a francia öntudat megnyilatkozására adott alkalmat. Valóban Párizs és az egyetem nyerte el ekkor a koronát azoktól, akik mindek felett szerették és büszkék voltak rá — a diákoktól. Ők énekeltek e jelképekkel teli szekvenciát, mikor a király és lovagjai, papság és polgárság Vincennes-ba vonultak az ereklye elé, melyet Jacques de Longjumeau testvér hozott.

Szent Elek élete

Sokkal jobb volt régente a világ,
hit, igazság, szeretet járta át
és bizalom; ma nem leled nyomát,
minden más lett, szénehagyottra vált,
sosem lesz már, mint volt a volt világ.
Mikor Noé s Ábrahám éltenek,
s Dávid, akit az Úr úgy szeretett,
jó világ volt, nem is lesz soha szebb;
most hanyatlik, mindene vénhedett,
rosszra fordult, minden jó odalett.
Váltságunkért hogy Krisztus földre tért
s elődeink fölvelték szent hitét,
volt egy nagyúr, Róma városban élt,
gazdag ember, nemesi származék,
hallgassátok, fiáról szólanék . . .

Bartsch, Chrestomathie, N° 9.

Rónay György fordítása

Róma dicsérete

Párod nincs a világon, Róma, habár csupa rom vagy;
 Egykori nagyságod roncsaidon mutatod.
 Porba tiporta kevélységed s Caesar palotáit
 Rég a kor, isteneid temploma sárba rogyott.
 Vége a műnek, a műnek, amelyet a vészes Araxes
 Félve került, míg állt, s most, leomolva, sirat;
 Melyet büszke királyai kardja, szenátusa gondja
 S a kegyes ég a világ fő magasára emelt;
 Melyet bűnnel is inkább kívánt bírni magában
 Caesar, mint társúl és szerető ipaként;
 Mely, hármass tudománnyal: erővel igazta az ellent,
 Keggyel nyert híveket s bűnre fenyítve csapott;
 S melyre, amíg gyarapult, az elődök gondja vigyázott:
 Óvta a gazda kegyes szíve, a tenger, a föld.
 Míveseket s anyagot neki mindkét félteke küldött,
 És maga kínált föl körben a táj falakat.
 Bőségét a hadak sora adta, a sors a szerencsét,
 Kincsét széles e föld, mestereit tudomány.
 Rom ma a Város már, de dicsérni akarva nagyobbat
 Róla aligha tudok mondani: Róma ez itt;
 Mert sem az évek százada el nem tudta törölni
 Teljesen ezt a dicső díszet, sem a láng, sem a kard.

Szülőföldem madarai

Szülőföldem madarait
Meghallottam Bretagne-ban.
Eszembe juttatták: amíg
Édes Champagne-ba jártam,
Szép dalaik
Hallgattam így.
Édes, érzéssel megtelik
Szívem, s dalolni megtanít,
Hogy valóságra váltsam
A Szerelem nagy álmait.

Clédat, 195.

Rába György fordítása

*Vágáns diák panasza
idegenben*

Itt bolyongok idegenben,
Nyomorúság rabja lettem,
Maholnap nincs egy falásom,
Odavan a vidámságom.

Hazámból hogy elzavartak,
Nehéz ínség foga mar csak,
Senki lettem, nem diák már,
Bárki jött-ment engem kárpál.

Vitéz volnék: lovagolnék,
Rabló volnék: hát rabolnék;
De rabló se, de vitéz se:
Vagyok Phoebus rongy cselédje.

A szerzetből mit se kérek,
Nem kell a remete-élet,
Koldulástól szégyen éget,
A munkához meg nem értek.

Ó halandók üdvössége,
Hívő népek reménysége,
Isten által üdvünk lettél,
S a haláltól megmentettél.

*Párizsi klerikusok éneke Frank-
hon és Párizs koronájáról*

Ha igazi hírre vágyik
s más koronát nem is áhít,
mint Istenét a szived:

tiszteld ezt a koronát itt
s kövesd annak nyomdokát, kit
ez az ékszer ékitett.

Ezt az ég királya hordta,
megszentelte, fénybe vonta
szentséges szent homlokán.

E sisakban állt porondra
ellenségét porba rontva,
mikor győzött fönt a fán.

Sisakja volt a csatán,
babérág a dalián,
a főpapon tiara.

Előbb tövis volt csupán,
arannyá lett azután,
hogy hozzáért szent haja.

Mert a tüskék vad hegyét
színarannyá tette épp
Krisztus szenvedése.

mely számunkra tövisét,
örök holtunk bélyegét
javakkal tetézte.

Bűneinkből származik,
tövisekből fonatik
kínos koronája;

de arannyá változik,
mikor a bűn átkait
üdvösségre váltja.

Örvendetes titok ez,
s amit nekünk ma szerez,
mindnyájunknak vigalom;

mivel Frankhon e jeles
történetből nyer kegyes
koronát e nagy napon.

A korona ünnepét
s korona-felvételét,
melyet ma ül e sereg,

örvendezve mind e nép
eztán évről évre szép
tisztességgel tartja meg.

Ilyen nemes, szerfelett
ritka kincsnek ületed
fényes ünnepét te,

kihez méltót a kerek
földön lelni nem lehet,
Isten kegyelt népe.

Minden egyéb nemzetet
fölülmúl nagy érdemed,
három kiváltságod:

lovagságod, hű hited
és a királyi kenet —
három szép virágod.

Városok városa, rád,
akit tisztel a világ
s minden tudomány is:

rád bízták a koronát,
benned lelte otthonát,
dicsőséges Párizs.

Magasztalni Istened
egész szíved összeszedd
s minden tudományát,

ki Krisztusnak adsz helyet
s szentélyedben őrized
szentelt koronáját.

Kegyes Jézus, kérve kérünk,
győzelemmé tedd minékünk
a halál végostromát.

Életünkben légy vezérünk:
hadd nyerjünk, ha véget érünk,
el nem múló koronát.

Rónay György fordítása

A DEÁK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Ahhoz, hogy a középkor embere megismerhesse az antikvitást, szólásra kellett bírnia a régieket. Meg kellett tanulnia nyelvüket, a fegyelmezett és ünnepélyes latin beszédet, ki kellett lesnie titkaikat, el kellett sajátítania az antik tudományok, az „artes” fogásait, mindenekelőtt pedig a gondolkodás mesterségét. Minderre a XII. századtól kezdve a legtöbb lehetőséget Párizs nyújtotta, a „studiumok anyja”, a tudományok városa, a „civitas litterarum”, ahogyan a kortársak nevezték.

Nigellus Wireker, e rész első szemelvényének szerzője William of Longchamp egy-í püspök bizalmasa volt. Szerzetes létére éles szatírával ostromozta az egyháziak bűneit. 1190 körül írt műve, a *Speculum stultorum* (Balgák tüköre) hőségé egy Brunelus nevű szerzetest tesz meg, aki számár képében a tanulni vágyó diákság útjain vándorol Salernóból Párizsba.

Az univerzitások diákseregének, főként a szegényebbének, szállást, ételt, könyvet adtak a kegyes alapítóktól jól fundált kollégiumok. A magister és diákok pörlekedését megörökítő XIII. századi vers azt mondja el, miként vádolják a kollégiumbeli diák atyafiak, fráterek a kollégiumi előjárók magisterét, mesterüket. A vitára valószínűleg az adott okot, hogy a magister a kollégium alapítványát hűtlenül kezelte.

Wireker is beszélt arról, mennyire hozzátartozott a diákélethez a lakomázás is, ha éppen volt miből. S a diákok bőségesen éltek is ezzel a lehetőséggel, mint ezt lakomára hívó énekükből láthatjuk.

A vidám vagy csak a vidámságot áhító vágáns sereg hív barátja volt a tabernák, a diák-kocsmák patrónusa, egy komikus szent, Szent Tortu úr. Az ő tisztelőit mutatja be Jean Auri verse, a Részegesek szatírája.

A sok tanulásban meg a tabernák látogatásában kifáradt diáksereg a sátoros ünnepek előtt már szívesen gondolt a vakációra. Ennek a tartamát azonban még az egyetemi élet első évtizedeiben maga a diákság mestere, tanítója, a „doktor” szabta meg. Ezért fordulnak sok hízélgéssel és kegyes fontoskodással a vakációt kérő diákok mesterükhöz, karácsonykor éppúgy, mint húsvétkor.

S amint elnyerték a szünidőt, a diákok elindultak hazafelé. Így tett Walter Mapes versének szereplője, az öregebb diák is, ki már Sokratés és Platón magas filozófiájával volt ismerős, helyesebben csak a csalafinta vitatkozási fogásokkal. Ezért nevezték „logikusnak”. Útközben összeakadt egy falusi pappal, aki a templom udvarában magyarázta népének a bibliát. „Logikusunk”, Párizs vagy Oxford mezítláb járó neveltje, azonnal észrevette, hogy a pap még Priscianusszal is hadilábon áll: a középkor egyik legismertebb latin grammatikáját sem tanulta meg jól.

4 párizsi iskolázás tapasztalatai

Társalkodnak imígy s közben baktatnak az úton,
 Párizsban szállást foglal a két utitárs.
 Fáradt tagjaikat pihenés frissíti, s a szűk koszt
 ártalmát nagy ebéd, telt kupa helyreüti.
 Csontot, bőrt s inakat, mik megviselődtek az útban,
 fürdő, gondviselés és nyugalom felüdít.
 Jó szamarunk, rövidebbre nyestetvén szürke sörényét,
 legszebb öltözetét újra magára veszi,
 s ekképpen kikenetve-fenetve, bejárja a várost,
 egy templomba betér, ott leborul s könyörög.
 Onnan az iskolaházakhoz közeledve latolja,
 hogy melyikük lesz jobb néki, ez-é, vagy az-é?
 S minthogy az angolokat jeles elméknek hiszi, számos
 okból mellettük köt ki a szemle után.
 Jó erkölcsűek, vonzó a beszédük, az arcuk,
 értelmük fejlett s útmutatásuk igaz.
 Árasztják az ajándékot, lecsepülve a fösvényt,
 csapnak nagy lakomát s isznak, akár a gödény.
 Három gyengéjük, *wessail*, *dringail* meg a szajha,
 együtt jár velük, bárhova mennek is ők.
 Semmi kivetni való bennük, ha levonjuk e hármat,
 ezt ha leszámítod, minden egyéb csuda jó.
 Sőt ezeket se szabad mindég gáncsolni, ezeknek
 szintén van helyük és megfelelő idejük,

minthogy a két első főképp akadálya a búnak
s vígasság utait játszva egyengeti el.
Harmadik az, mivel állítólag Gallia tömve,
hogy ne sokak gyomrát rontsa meg árpasörük.
Éppen azért vágyik közibé amaz ángliusoknak,
úzni szokásaikat mert igen élvezetes.
Van bennük még egy — mert ostobaság, mit a fáma
terjeszt —, melynek okán ő oda csatlakozik.
Mert ha erényeiket társas lét rendje csiszolja,
hogyha a társuk lesz, nem csiszolódik-e ő?
Hogyha tetézte a természet sorsszabta adagjuk,
köztük nem szerezhé ő is ilyen javakat?
Nos, magol is buzgón a diákok közt, hogy a szókat
tisztán ejtse ki és nyelvtanilag helyesen.
Ámde be nem veszi tompa kobakja az iskolamester
tételeit, s minden fáradozása hiú.
Már szamarunk sok időt töltött el az iskolapadban,
hét kerek esztendő szinte kitelt, amikor
még semmit se tanult meg a mestertől, se tanuló
társaitól egyebet, mint egyedül az iát.
Az, mit a természet töltött bele s megvala mindig,
az van meg neki csak, s nincs, aki elvegye azt.
Fáradozott vele bár, a tanítók annyi türelme
megrokkant a kemény munka után s kimerült.
Hátát bot simogatta gyakorta, farát meg a virgács,
s pálca alá kellett tartani néki patát.
Mást sem hajtogat ő, csak iát, mást mondani nem tud,
bárhogy is ütlegetik, mint egyedül az iát.
Ez húzgálja fülét, az hátracsavarja az orrát,
ez fogait veri ki, s tűhegyet üt bele más.
Csépli, égeti, megköti egy, más újra eloldja,
ez fenyegetve dörög, s kérleli lágyan amaz.
Természet s tudomány így verseng érte szünetlen,
ez kér, az követel, megfut ez, itt marad az.
Ismeretes, hogy hol nagy baj van már az alappal,
meg nem erősödnek már soha oly koponyák.

Bölcsőjében iázni tanult a számár, soha másra
rá nem jár esze, mint arra, mivel született.
Mert mit a természet juttat nekünk, maradandó,
mit tudomány, elszáll, mint a viharban a por.
Elpazarolva a költség, kárbaveszetta vesződség
s mindaz, mit kiadott pénzben ez évek alatt.
Semmi reménye csutak-farkát megtoldani, s érzi,
hogy ki dicsérni talál angolokat, hazudik.

Harrington, 404—405.

Kálnoky László fordítása

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A magister és a diákok pörlekedése

Fráterek:

Bölcs dékánja iskolánknak,
kiben bűnnek, csalárdságnak
halvány árnya sem akad,
Isten háza ifjú népe
hódolattal lép elédbe
s köszönti nagyságodat.

Magister:

Tisztelendő és nemes
dékán urasága,
üdvözöllek, nézz kegyes
szemmel rám s e nyájra,
gyarló mestert, meg ne vess,
hallgass szám szavára,
s kinek-kinek érdemes
igazát add meg valahára.

Fráterek:

Jó atyánk, értsd meg tehát
a per föltevését,
ne hallassa szózatát
meddőn a szegény nép;

ha megvívtuk a vitát,
bölcs ítélkezést tégy.
Süssön az ég kegye rád,
s szép, hosszú életet érh még.

Magister:

Úgy szakadt rám ez a per,
itt állok magam csak,
ártatlanul tűröm el,
hogy így rám rohannak;
ki jó ügyet képvisel,
ne kedvezz, csak annak;
a rossz méltán bukik el,
s bosszútlan a jó se maradhat.

Fráterek:

Elsőnek azt hozzuk fel, fráterek,
szót érteni azóta nem lehet,
hogy gondnokká tettük e ház felett,
a mesterrel;
fecsérli a ház jövedelmeit,
viszály, panasz ebből keletkezik,
fenn hirdeti, itt ő rendelkezik
mindenekkel.

Magister:

Mindezekre röviden
felelni kívánok;
legutóbb is tisztesen
adtam róla számot:
hibátlanul kezelem
a szöllőt s a szántót;
hozzanak föl ellenem
egyetlen bűnt csak a vádlók.

Fráterek:

Halld, bíró, mit nem vitat már!
Hazugságot s valót zagyvál
mindnyájunknak láthatón.

Magister:

Ez, szavamra és tanukra
mondom, bárki tudva tudja,
szemenszedett rágalom.

Fráterek:

Az elsónél még nagyobb
ok is van a vádra:
a szegénység sanyarog,
de ő mit se bánja;
méltó ezért arra, hogy
az éhkoppot rágja,
kit Krisztus se birhatott
irgalmas indulatára.

Dreves, *Analecta*, 45/b, 92—93.

Rónay György fordítása

Vágáns diákok lakomára hívogatója

Fel, diákok,
rajta, szátok
 kezdjen velem éneket,
s karba fogva
vigadozva
 velem együtt zengjetek.

Bár a lecke
rabja lett, de
 míg sínylődik, azalatt
a mulatság
jó vigalmát
 reméli már mind e had.

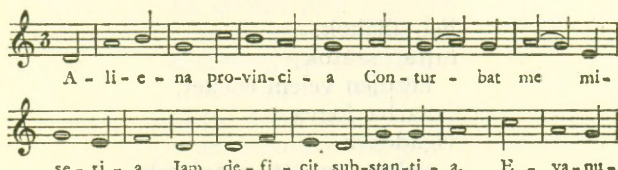
Élj vidáman
és ne gyászban:
 így rendeli a világ;
hagyd a gondot
és mulass jót:
 Bacchus is ezt szabja rád.

O scho-la-res vo-ce pa-res, Iam me-cum con-ci-ni-te,
Et cho-re ani-iu bi-lae ani Sem-per me-cum du-ci-te.

Iam ad fes-tum mo-do ma-es-tum ser-vi-tu-tis stu-di-i
Nos-ter coe-tus spe-ret lac-tus no-bi-lis con-vi-vi-i.

Vágáns diákok lakomára hívogatója

A-li-c-na pro-vin-ci-a Con-tur-bat me mi-
se-ri-a, Iam de-fi-cit sub-stan-ti-a, E-va-nu-
it lac-ti-ti-a, I - - - - -

Vágáns diák panasza idegenben

G. M. Dreves, *Analecta Hymnica Medii Aevi*
XLV/b. 174. l.

Jó e játék:
a diáknép
pucér hátán pálca, bot
nem jár, s nem kell
a zord mester
dühösségét túrni ott.

Fel hát, rajta,
tapsra, dalra,
diáksereg, víg csapat!
Ó ha mindig,
mindig, mindig
ilyen vígság volna csak!

Dreves, *Analecta*, 45/b, 170—171.

Rónay György fordítása

Részegések szatírája

Egy varázsló sincs olyan,
Mint Szent Tortu nagyuram.
Elmondom én nektek rendre,
Ezrivel a szőlő szentje
A csodákon hogy tesz túl:
Nagyságos Szent Tortu úr.
Mert csodái épp akadnak
Szent Remacle-nak, Szent Lajosnak, —
Ő naponta tesz csodát:
A gyávának merszet ad,
S akit sors csapása érne,
S Szent Tortu száll a fejébe,
Máris illan bánata, —
Több csodát tesz egymaga,
Mint az ötszáz varázsérem,
Melyről regélnek a téren.
Tortu úr hatalma nagy:
Aggastyánból perc alatt
Hányszor csinál friss bolondot?
S hány asszony lesz vele boldog:
Tortu-nek csókot ad és
Flaskójába belenéz,
Lába folyton táncra állna,
S aggastyánra vagy diákra

Forog esze szaporán:
Ez a szer meglátszik ám!
A részeges annyiféle,
Nincs könyv, melybe mind beférne.
Egyik az eget lesi,
S ha egy hajsza verdesi
Pilláját, gyúl nagy haragra:
Azt hiszi, pók, mely kaparja
Nyomban mind a két szemét.
Pöckölné is mielőbb,
De hogy? Most van nagy zavarban.
Másik is megjárja gyakran,
Mert előtte minden ing,
S bárhová duplán tekint.
Megint másik csak perelne,
Ám sehogy sem győzi nyelve,
Ha bölcset is gondol ki,
Nyelve ellentmond neki.
Ha elázott a legényke,
Hamar kókkad, mint levélke,
S mint a disznó, hempereg.
Sok cimborát ismerek:
Ha összefut igazából
A hon legmesszibb zugából,
Melyről senki szót se tud,
Nem koccintják poharuk,
Míg ősük előcibálva
Nem dőlnek egymás nyakába.
„Hová való vagy,” — így szól
A józanabb. „Saint-Pol-ból.”
„Saint-Pol-ból?” „Én onnan éppen.”
„Constant apám életében
Guille asszony élt ott, anyám.
Van vagy harminc éve tán.
Mint galambok, laktak együtt,
Nem is támadt soha kedvük

Civódásra, annyi szent.”
 „Ahogy nézlek, már dereng:
 Te vagy unokafivérem!”
 „Egy komám, hogy ezt megértem!
 Több bort sohse lássak én,
 Ha nem vagy öregöcsém!”
 Koccintanak, csókolódnak.
 „Komám, nálad nincs bolondabb,
 Hogy oly ritkán jársz felém.”
 „Süljek pokol fenekén,
 Hacsak sejtem, koma, tegnap
 Reggel még, hogy rokonom vagy.”
 „S hogy van Tibert öcskösöm?”
 „Nem golyhó az, esküszöm:
 Nincs derekabb nála senki.”
 Másik szomszéd tűzre önti
 Borát, egy telt poharat.
 A harmadik tört ragad,
 Mint kit a tett vérig sértett:
 Vége a testvériségnek.
 A gazda csapat-papot
 Hagy, s félve odarobog.
 „Eszetek ment?” — karattyolja —
 „Urak, jusson a pokolra,
 Aki kezdte ezt a pört!”
 „Jó bormérő, csak ne törd
 Magad,” — így a józanabbja —
 „Vénebb vagyok, hajts szavamra:
 A nagy máglya füsttel ég.”
 „De a pörből már elég,” —
 Így a gazda — „Isten uccse,
 Csak a bíró meg ne sejtse,
 Meg Huart de Heudecourt:
 Kurtán ítél ez az úr!
 Elég neki könnyű vétség,
 S méri súlyos büntetését.

Annyira kit hány a hab?
Tán biz ez a tökkobak
Támadt volna három ellen?"
„Az ám!” „Kezet reá menten!
Legyen béke, de hamar.”
„Bolond, aki mást akar,” —
A komáknál kész a válasz.
A rend? Jobban helyreáll az,
Mint ha bíró csak papol:
Békebíró itt a bor.
Urak, szavam elhiggyétek:
A bor terem ezer vétket,
De gyakran a borközi
Békességet keresi,
Aki tudja, mi a nyitja.
Jean Auri is ezt tanítja.

Clédat, 247—249.

Rába György fordítása

Karácsonyi vakációra

Eljött ím a diákság és üdvözli tanárát.
Ennél úgyse lehet, úgy hiszi, érdekesebb.

Doktor, bölcsek díszte te,
jó erkölcsök éke,
minden tudás elseje
fényes elméd része;
sorsod ég s föld Istene
oltalmazza, védje,
s napjaidat bő kegye
gazdagsága tetézzé.

Mai napig nem akadt
a világon párod,
testben ékes, tiszta vagy,
lélekben kiválóbb;
bár családod multja nagy,
s nemes származásod,
lelked nemessége
még sokkalta világlóbb.

Országos Széchényi Könyvtár

A FÖSVÉNYSÉG

A Rózsa-regény illusztrált kódexéből

Bécs, Nationalbibliothek, Cod. 2592.

Országos Széchényi Könyvtár

VÁNDORDIÁK

A Rózsa-regény illusztrált kódexéből
Bécs, Nationalbibliothek, Cod. 2592.

Erényeknek csarnoka,
őre, pártfogója,
fénylesz, mint a nap maga,
úgy hajlasz a jóra.
Oly jóságos vagy: noha
szívem vasból volna,
kimondva, súlyától
nyomban porba omolna.

Egy szó mint száz: szerfelett
jó vagy, nincs is semmi
a föld színén, mit veled
egybe lehet vetni;
érdeme nem lehetett
Salamonnak ennyi!
Jaj nekem, énekemet
magasodba ki tudja emelni!

Testünk-lelkünk megkopott,
senki sem csodálja,
mert akárhogy ragyogott
orcánk ifjúsága,
rólunk azt a munka sok
gondja mind levásta,
és a vidám kedvet
szintén jól megzabolázta.

Tovább el nem birható
ez a súlyos munka.
Mi erősebb, mint a jó?
Tehetségünk kurta;
ezért enyhén, biztató
szemmel nézz bajunkra,
mert elsüllyed a hajó
a tengeren elszabadulva!

Elfoglalta napjait
évünknek a lecke,
s szegény testünk tagjait
nyúttuk közben egyre,
szívünk pillantásait
máshová szegezve,
s jobb ételnek csak alig
volt köztünk néha keletje.

Azt, amire áhitunk,
tovább ne halasszad,
hullámverte csónakunk
irányítsd a partnak,
mert ha tovább lankadunk,
s iskolánk sanyargat,
ellenállni hogy tudunk
később majd a viharnek?

Add meg hát a szünidőt,
kedvünk szabadságát,
hadd áldjuk az újszülött
királyok királyát,
ki csodásan földre jött,
ahogy prófétálták,
s teljesedésükben
szemeink az igéket lássák...

Mert közelg e nagy király
díszes ünnepe,
szabadságát add ki már
a diáknak végre;
unszolgatlak egyre bár,
ne haragudj érte:
nem lel szebb szót rá,
aki ezt unos-untig kérte.

Ezért inkább szaporán
engedj nekünk; íme,
nyomorultak nyomorán
szíved nem segít-e?
Szabadságot adva, tán
ha azt mondd: *Ite!* —
életedet hosszú
boldogság fénye derítse.

Mindnyájunknak szünetét
add ki, doktor, kérlek;
magamét s a társakét
adja már az ég meg.
De ha erről tréfaképp
más a véleményed,
elakad ez egyszer
nyomban bennem a lélek.

Mindenek intézője, király-ék illik a fődre,
Törvény szerzője, légy nekünk oltalom, őr te.

Dreves, *Analecta*, 45/b, 84—85.

Rónay György fordítása

Húsvéti vakációra

Minden ember örvendezzék
s siessen, hogy bűne terhét
a lelkéről letegye.

Krisztus, erős pajzsunk, vértünk
földi testet öltve értünk
sorsunknak lett részese.

A kereszt gyümölcse győzött
a halálon, mely az ősök
bűne miatt nyomorít.

Meghátrál a halál, s élet
fakad a fán, hol a vétkek
bocsánata születik.

Ura úgy lett a halálnak
az élet, hogy fenn a fának
bitóján halt szívesen.

Az irgalom adománya
részünk lett, és a világra
kiárad a kegyelem.

Mit fennszóval hirdetett meg
Jeremiás, mind betellett
sorra változatlanul:
Jeruzsálem idegennek
kardja alatt nyögve senyved,
s áldozatként hal az Úr.

Kígyót tűznek a karóra,
s a sárkányok tüzes torka
nem fenyíti Judeát:
Krisztus is a fára vonva
nyomorából megváltotta
az emberek fajzatát.

Ami jelbe, képbe zártan
mondatott a bibliában,
nyilván látják a szemek.
Hitetlen volt s pirul Júda,
látva, hogy vált meg az Úr ma
halálával népeket.

Krisztus kegye a keresztség
érdemével kegyeskedjék
le mosni a szíveket;
s illendő, hogy nagy királyunk,
aki nekünk erős várunk,
ünnepeljék mindenek.

Ezért doktor, ki valóban
szeretsz minket és a jóban
hathatósan támogatsz,
parancsold, mit Cato mondott
annak, aki fáradt: Gondod
örömmel váltogasd.

Elfáradtunk nagyon, és ha
henyéltünk is néha-néha:
 üdülésnek ez kevés.
Örök nyűvést vas sem áll ki,
s minden dolog el fog vásni,
 ha nincs néha pihenés.

Dreves, *Analecta*, 45/b, 87—88.

Rónay György fordítása

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A falusi pap és a diák

Nyáridőben, szombaton, kilenced órára
falunépe beült a templom udvarára,
pázsiton a presbiter közöttük tanyázva
mindnyájuknak bölcsen a dogmát magyarázta.

Ime holmi logikus, jövet iskolából,
jó, morog is valamit a szofisztikáról,
meztélláb van, s remélem, azon nem vitázol,
hogy netalán csizmát hord, hevülten a nyártól.

Takarta a logikust csíkos köpeny szárnya,
balját büszkén az alatt csípőjére vágta,
ujjas jobbja alóla fityeg a világba,
s hetvenkedni kezd, magát ide-oda hányja.

Van neki egy előtte vánszorogva járó
teherhordó szolgálja, kinek neve Gnátó,
hátán a zsák nagy hasa megfeszül, kiváló
tanotokkal zsúfoltan, Sokratés és Plató.

Szemben ült a presbiter, nézte a szofistát,
készült már kiontani könyve súlyos titkát,
benne az apostolok és evangelisták,
s mire, Krisztus, híved a rítusok tanítják.

A népnek, Szent Pál, a te leckéd magyarázta,
levelednek igéit betűre bolháztá,
szavaidat szaporán fejtegette-rágta,
s az őszinte szívről tett intelmet utána.

Iskolája aligha tetszett egykor néki,
ő volt, aki a pusztá felszínrel beéri;
az esettel a személyt s időt összevétí;
nem is késik a diák hozzá így beszélni:

„Csalod, csalod, presbiter, a keresztény népet,
összevissza szónokolsz, Priscianust sérted;
bizonyítom, hogy hazudsz, minden szavad méreg” —
s nyomatékul vádolón emeli kezét meg.

„Hallgass, hallgass, logikus; elhallgass, te róka,
esztelenség bajnoka, törvény facsarója;
minden oknak nem az ő ok az okozója?
Szegény pap is csak az ő ügye mozgatója.”

„Vétkeztél és ráadást tetézed a vétked,
mikor értelmetlenül e törvényt idézed;
grammatizálni, vitát vívni bizony szép tett;
okold is meg, hogy miért, ha nem annak véled.”

„Isten a ti érvetek erősen utálja;
hazug színlés az egész, nincsen igazsága;
s hogy valónak tűnjék az elme koholmánya,
ezer hazug esküt is letesztek reája.”

„Nem is olyan nagy dolog ilyen esküt tenned;
vesztére nem róható, aki mást se vesztett;
bűn nélküli bűn: eként lehet ezt nevezned;
már ilyen kis dologért igazán ne vess meg.”

„Szamár, kutya, oroszlán: ez a ti igétek,
Sokratéstól való mind, aki csupa vétek;
bármit szóltok, Istenről nincsen említéstek;
így szavaltok, s ettől még gyümölcsöt reméltek?”

„Ebben épp gyümölcsöző nagy hasznót találok,
így sok mindent tanulunk, mit ti meg se láttok,
s napvilágra hozva sok fontos tanuságot,
gyarapszunk a tudásban, melyben ti is álltok.”

Wright, 251—253.

Rónay György fordítása

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A LOVAG

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A középkori történelem bizonytalan emlékezetű első évszázadainak, a nagy történéseken kívül eső ködös, kelta tájaknak meséi a lovagok életét talán soha meg nem valósult példák magasságában mutatják be. E valóságtól elszakadt, merész képzeletű históriák nem az egyetemek városaiban, a diákok szállásain voltak népszerűek, hanem a várakban, a nemesek udvarházaiban s a királyi kastélyokban. Itt született meg az a finom költészet is, mely a sok mondani-
való közül verselésre méltónak mást nem talált, csak a szerelmet.

A diák tudományokra vágyik, s ezért kél útra messzi városok felé. A lovag meg a szép dombokra, hegyormokra épített várkastélyból azért indul el, hogy „jó kaland után tévelyegjen”. Chrétien de Troyes, a XII. század egyik nagy lovagköltője eposzt írt az Oroszlános lovagról, aki Artur király udvarában meséli el kalandos útjának eseményeit. Ezek között nem a legérdektelenebb az, hogy miként bukkan rá a csodálatos forrásra, mely keleti drágakövekkel ékes sziklából szökik elő. Sok csodálatos dologról beszél még, és „híven mondja történetét, mert szíznigaz minden szava”.

Egy másik lovagregény, az Huon de Bordeaux ismeretlen szerzője Obéront mutatja be, a kalandos és fantasztikus lovagi költői képzelet vagy talán inkább a paraszti

kunyhóiból a várkastélyba felérő hatalmas népi mesélő-
kedv különös alkotását. A kalandok után járó lovag,
Huon, „a tündérség királya”, a mesék útján találkozott
Obéronnal is, a különös törpével.

A jó fegyverzetben útrakelő lovagot nemcsak mesék, de
véres küzdelmek is várták. Nagy Károly valóban vezetett
hadjáratot a mórok ellen, melyre a Pireneusok hágóin kelt
át, és amelyből a roncevaux-i völgy hágóján vonult vissza
a frank lovagság virágjával. Az utóvéd vezére Roland volt.
Hogy vele tartott-e Olivier, a legjobb barát, kivel ketten
olyanok voltak, mint a barátság kettős tüköre, talán nem
is fontos. A lovagok közül akárhánynak halála úgy eshe-
tett, mint Olivier hősi elmúlása. Olivier nevét és hősi dol-
gait, barátjának, Roland-nak tetteit a halhatatlan Roland-
ének szárnyaltatta magasra. Ebben az eposzban min-
denki meghal a hősök módján, „kiben bátorság és becsület
van”. Búcsúszavuk — jó hűbéresekhez illően — nem
csupán Károlyhoz szólt, a császárhoz. Utolsó gondolatuk-
ban felmerült az édes haza, a drága Franciaország képe,
„mely felé fordulva szállt el utolsó sóhajuk”.

A XI. század végén kezdődött a feudális világ legna-
gyobb harci vállalkozásának, a kereszteshadjáratoknak a
sora, mely egyúttal a középkor leghatalmasabb népmoz-
galmát is eredményezte. A kereszteshad a túlnépesedett
nyugati országok felesleges lakosságát vitte el új tájakra,
megszüntette vagy legalábbis felfüggesztve a hűbéresek
harcait. 1147-ben a második kereszteshadra hívta a
„jó lovagokat” a kötetünkben szereplő toborzóének, mely
a nagy keleti vállalkozás vallásos értelmét igyekezett a
hadra készülők előtt feltárni.

Az édes haza siralma mégis erősebben hangzott talán,
mint a kereszteshad éneke. Ez a haza nemcsak a tájat és
a várkastélyt jelentette, hanem a hölgyet is, akinek nagyon
fáj, hogy a lovag Keletre indul. A szerettek szíve nem
fogadta el a messzi tájakra hívó keresztes toborzóének
kegyes indokolását. Ők voltak azok, akik átkozták Lajos

királyt, a hetediket, ki Vézelay-ben fegyverbe szólitotta királysága minden lovagját. Az ő könnyeik peregtek sűrűn, és az ő panaszait hallotta meg és jegyezte fel Marcabru, a troubadour, akit Cercamon, a poitoui és limousini kastélyok troubadour-mestere (1135—1145) oktatott a vers és dallam formálásának módjaira.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A csodálatos forrás

(Részlet az „Oroszlános lovag”-ból)

Történt — lassan hét éve van —
Hogy, mint egy paraszt, csak magam
Jó kaland után tévelyegtem
Teljes harci fegyverzetemben,
Ahogy igaz lovaghoz illik,
Mikor előttem jobbra nyílik
Egy ösvény, sűrű rengetegben.
Rossz út volt, szinte még töretlen,
Csupa bozót és csupa tüske.
Én meg csak fáradozva, küzdve
Törtem az ösvény vadonát.
Majdnem egy álló napon át
Így barangoltam lankadatlan,
Míg a sűrűből kijutottam.
Így értem el Brocéliande-ba...
A reggel órája bíz elmúlt;
Szemem a forráson s a fán
Épp megakadt, — dél volt talán.
Amit mondok, nem álmítás:
Fenyő volt a fa, s oly csodás,
Amilyen földből sose nőtt.
Nem értem még olyan esőt,
Hogy áteressze sűrű lombja, —
Egy cseppig csak úgy folyt le róla.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A DEÁK RÓZSÁT SZED

A Rózsa-regény illusztrált kódexéből

Bécs, Nationalbibliothek, Cod. 2592.

LOVAGOK PÁRVIADALA HÖLGYEK ELŐTT

Raoul de Houdenc, Meraugis de Portleguez

Bécs, Nationalbibliothek, Cod. 2599.

És vályú csüggött fönn egy ágon
Sáraranyból, még sose láttam
Szebbet egy vásárban se nála.
S a forrásnak — csodák csodája —
Mintha forralnák, vize habzott
Smaragd sziklából, mely lyukas volt,
Mint egy butykos, és négy rubin
Függött a kő csillámain:
Megannyi lángoló veres,
A nap fénye sem oly tüzes,
Amikor támad keleten.
Híven mondom történetem,
Színigaz mindegyik szavam.
Nem viselkedtem okosan,
Mert örültem a szélviharra
Várnom, varázsolt zivatarra.
Aranyvályuból merített
Vízzel locsolván a követ,
Már visszakoztam volna nyomban
Szíves-örömet nagy bajomban,
De árviz támadt, jaj, nekem,
Medréből kicsapott a menny,
S nyakamba tizennégy felől
Égi villámok lángja dől;
S gorombán a felleges ég ver
Esővel, hóval, sűrű jéggel.
Az idő zord volt, rettenet,
Száz halál is fenyegetett,
Köröttem villám csapkodott,
Kettétört szálfá zuhogott.
Félelmem addig el nem ült,
Míg az idő ki nem derült.
Szétszórta akkor vigaszul
A viharfelhőket az Úr,
Lecsöndesült a szél haragja:
Elállt, mert Isten úgy akarta.

Látván, az égbolt tiszta kék,
Örömöm újra visszatért.
Mert az öröm, ha igazi,
Minden bajunk feledteti.
A kitisztult egek alatt
Úgy ellepték a madarak
A fát (ne kételkedj mesémben),
Hogy nem volt egy ág, egy levél sem,
Ahol madár nem billegett.
Szép volt a fenyő, soha szebb!
És minden madár énekelt,
Daluknak szép összhangja kelt,
Mind a magáét fújta, s én
Hallottam mindük énekén,
Más csőrnek más a dallama.
Boldog voltam, mint még soha,
Víg daluktól, s végig velük
Élveztem szép hangversenyük.
Párját soha! Ki tudja, hányan
Gyönyörködtek szebb muzsikában;
Csak az tudja, mely isteni
Gyönyör, ki a dalt ismeri,
Mely engem elbolondított.

Obéron, a törpe

(Részlet az „Huon de Bordeaux”-ból)

Az emberke kilépett a vadonból.
Ahogy lefestem nektek, épp olyan volt:
Sugarasan szép, mint a nyári fény, —
Hernyóselyemből szövött köntösén
Harminc aranyzsinór futtatva által,
S dereka átkötve selyemfonállal.
Fegyvere íj, s tudott bánni vele:
Tiszta selyem az íjnak idege,
És hozzá mindegyik nyila nemesfém.
Nála erősebb nincs földi teremtmény,
Ha igazából felajzza íját,
Add, Uram, hogy ne célra legalább!
Nyakában pedig függött elefántcsont
Kürt, és díszül aranyból rajta pántok.
Vésték a tenger tündér-lányai,
S egyik varázserőt adott neki:
Akinek csak fülébe zeng a hangja,
Ha beteg, újult erőre kaphatja,
Bármilyen kór sorvassza tagjait.
Többet adott ennél a második:
Akié a kürt, s ez a színgazság,
Meg is enyhül nyomban, ha érzi szomját,
S éhe nyomban le is csillapodik.
Nagyobb erőt adott a harmadik:

Kinek a kürt hangja fülébe téved,
 Bármilyenomorult az a földi lélek,
 Önkéntelenül harsány dalba fog.
 A negyedik adomány még nagyobb,
 És ezt ti is tudjátok már a kúrtról:
 Bármilyen útról, bármilyen messze földről
 A Száraz Fáig s túl a tengeren
 Föl nem csendülhet hangja úgy sosem,
 Hogy Obéron Monmurben meg ne hallja.
 És az emberke kürtjét, íme, fújja.
 Huon s a tizenhárom énekel.
 „Nagy ég — szól Huon —, varázslat fog el:
 Nem érzek éhet és gyötrelmeket se.”
 És felel Géraume: „Ezt a törpe tette.
 Ajkad ne nyisd, kérlek, egy szóra se,
 Ha nem akarsz ujjat húzni vele.”
 „Hallgatok — szól Huon —, és óvjon Isten!”

Eléjük toppan a púpos e percben,
 S rájuk kiált harsány üdvözetet.
 „Vadonomban tizennégy emberek,
 Köszöntlek én, mint a világ királya,
 S parancsolom a mennyeknek urára,
 A keresztvízre, olajra, s mi csak
 Isten műve a világon akad:
 Köszöntsetek, — parancsom ez tinektek!”
 A tizennégyek futásnak erednek.
 Az emberke haragja éktelen,
 És kürtjéhez kap, csak úgy könnyeden,
 Fönn megnyíltak a mennyei csatornák:
 Aki látta azt a vihart, az orkánt,
 Fát ketté nyílni villámláng alatt,
 Ágak között kerengő madarat,
 S fenevadat esztelen menekülve,
 Megtanulhatott rettegni örökre.

Olivier halála

(Részlet a Roland-énekből)

Látva, hogy a francia had csekély,
a pogányság vidám lesz és kevély.
„A császár veszt ma” — mind csak így
beszél.

A Manganice pompás pej lóra kél,
sarkantyúval jól vékonyába metél
s hátba sujtja keményen Olivier-t.
Fényes vértjén át a kard testet ér,
s mellén jön ki elől a pengeél.
„Ezt megkaptad! — szól. — A hágón miért
hagyott vesztetre Nagy Károly vezér?
Bármit dúlt is, nem örvend most azért:
bosszúm telt benned mind a többiért.”

Olivier már halálát érezi.
Barnult vasú Villámlóját veszi,
Manganice arany sisakját töri,
kristály díszét, virágát leveri,
fejét a fogsoráig átszeli
s vad sujtással halálba teperi.
„Átkozott pogány — szól aztán neki —
nem mondom, hogy Károly mit sem veszít,
de legalább országod hölgyei
között nyelved nem híresztelheti,

hogy semmit nem értem előtted itt,
s karod engem, vagy bárkit leterít.”
Majd Rolandot hívja segíteni.

Olivier érzi, halálos a seb.
Soha már teljes bosszút nem vehet.
Mint jó vitéz, a sűrűjére megy,
szabdálja a pajzsokat, vérteket,
kezet-lábat, gerincet, nyergeket;
ki látná, hogy ől szerecseneket,
hogyan halmoz tetemre tetemet,
azt gondolná: ez jó lovag lehet.
Károly jelét soha nem veti meg:
„Én jó uram!” — kiáltja szüntelen,
s társáért szól, kit párjaként szeret:
„Roland uram, jöjj hozzám közelebb;
fájdalom, meg kell válnom tőletek.”

Roland akkor rátekint Olivier-re;
látja: sápadt és színtelen a képe,
testén fakón folyik végig a vére
és csöppenként hullik a föld rögére.
„Nem is tudom — szól — mi tegyek, az égre!
Vitézséged, jó uram, mily baj érte!
Soha nem lesz, aki veled fölérne.
Édes hazám, hadad hány hős vitéze
hagyott árván, megtörten, összetépve!
A császár majd méltán elbúsul érte.”
Igy szólt s lován ájulatba esett.

Roland lován ájulatba esett,
és Olivier-n halálos mély a seb,
szeme zavart, oly sok vért vesztett,
nem lát jól se távol, se közelebb,
s már senki fiát nem ismeri meg.
Ahogy társa közelébe üget,

sisakjára suhint, oly hevesen,
hogy egész az orrvédőig reped:
de a csapás azért nem ért fejet.
Az ütésre Roland úr rámered
s barátjától szelíden kérdi meg:
„Társam uram, ezt szándékkal teszed?
Roland vagyok én, aki úgy szeret.
Sértésnek tőled én ezt nem veszem.”
S az szól: „Csakhogy hallom beszédedet;
nem látlak már, de lásson Istenem!
Nézd el nekem, hogy megütöttelek.”
„Nem ártottál — hangzik a felelet. —
Istenemre, megbocsátok neked.”
Így hajtottak egymás felé fejet,
s elválásuk jó szívvel így esett.

Olivier-t már a halál szorongatja:
szeme forog fejében erre-arra,
hallása és látása odahagyja:
lováról száll, lecsusszan a talajra,
összekulcsolt kezét az égre tartja
és bűneit nagy fennszóval bevallja.
Kéri Istent, vigye Paradicsomba,
Károlyt s édes hazáját el ne hagyja,
s adjon áldást kivált a jó Rolandra.
Szíve eláll, lehanyatlik sisakja,
s a földre ájul mind egész alakja.
Meghalt a gróf, tovább már nem maradhat.
Roland, a hős sóhajtozik, siratja:
nincs is nagyobb gyász, mint az ő siralma.

Keresztes toborzóének

Kikben van igaz szeretet,
keljetek már, ne hunyjatok;
pacsirták hajnalt zengenek,
s a békességes szép napot
jelentik, mit az Úr azok
számára ígér, módfelett
kegyesen, kik kereszt-jelet
véve magukra, éjt-napot
tűrik érte a terheket;
hű szeretetük így ragyog.

Ki bajban elhagyja urát,
zord ítéletet kap nagyon;
milyen lesz, tudjátok sorát:
kín s átok nyomja majd agyon
azon a végső pörnapon,
ha az Úr lábát s oldalát
mutatja, vérrel járva át;
hisz a legjobb is mind azon
retteg majd akkor odaát,
lesz-e számára irgalom.

Ki értünk szenvedett a fán,
az nem álnokul szeretett;
szeretett olyan igazán,
hogy fogta az ember helyett
a szent keresztet, amelyet
vállára vett, s alázatán
a bárány se tesz túl talán,
amint alatta lépkedett;
kezét és lábát azután
ráverte három szörnyü szeg.

„Jó kereskedő kiszedi
— mondják — a buksza aranyát;
s könnyelmű szívű az, aki
látja s úgy tűri el baját.
Tudjátok, hogy az Úr mit ad
annak, ki keresztjét veszi?
Szavamra, szép bért ad neki:
megigért paradicsomát;
s bolond, ki holnap kergeti,
ha ma nyerheti el javát.

De nincsen holnap, ezt akár-
ki biztosan tudhatja itt.
Azt hiszi, bölcs a szíve már,
ki tudományát s javait
nem halasztgatja másnapig,
mikor látja, hogy a halál
zablán fogta, s nem tudja bár
csak moccantani tagjait.
Féltében szinte burka vált,
s már későn bánja bűneit.

A z e l t á v o z o t t l o v a g

Patak partjának zöld gyepén,
Hol lombon nem tör át a fény,
Egy gyümölcsösben láttam én
— Körötte sok fehér virág —
Vidulva tavasz énekén,
Ki engem megszárni kemény,
Üldögelni társtalanul.

Oly szép a lányka termete,
A vár urának gyermeke,
S mintha szívből örvendene
Új tavasznak, madárdalnak s a fák
Zöldjének, már szavamra se
Neheztelne többé, s ime
Orcája újra elborul.

Könnyeit issza a patak,
Szívéből mély sóhaj fakad;
„Jézus, fájdalmam oka vagy,”
— Így feddi a világ urát —
„A téged ért csapásokat
Bosszulni minden jó lovag
Neveddel most hadba vonul.

Kedvesem is elragadod,
A szép hőst, jót, mindenhatót,
S a szorongást nekem hagyod,
S könnyet, mit sűrű bánat ad...
Lajos király, mind átkozott
Igéd, parancsod, — gyászt hozott
Szivemre irgalmatlanul.”

Ahogy panaszát hallgatom,
Mellélépek a pázsiton:
„Orcád színén a fájdalom
Könnyekkel jegyzi fel nyomát, —
Ne búslakodj, szép hölgy, nagyon:
Kinek kizöldül a vadon,
Még földéríthet vigaszul.”

„Uram” — felelte — „elhiszem,
Mint annyi bűnösnek, nekem
Kijut egyszer a végtelen
Irgalmasság majd odaát,
De nem vidít föl semmi sem,
Ha őt, egyetlen örömem,
Elküldi tőlem itt az Úr.”

A TERMÉSZET
ÉS A SZERELEM VERSEI

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A mindenekfelett szép természet felfedezése e kor egyik nagy élménye. A középkor a természettel úgy találkozott még, hogy e találkozásból nem tudomány lett, hanem költészet. Deák- és lovagköltők, vágánsok és troubadourok mondanivalóikhoz a természettől kértek bátorítást: miként Jean de Meung, a Rózsa-ének (Roman de la Rose) folytatója is.

A Carmina Burana tavaszi énekeiből kettőt olvashatunk itt. Az első mutatja igazán a deákos tavasz-érzést. A szép és egyszerű természetábrázolás helyenként kissé iskolás, klasszikus tanulságot hangsúlyozó, de mégsem szárazon pedáns reminiszenciákkal keveredik.

A déli francia tájakon a tavasz korábban érkezik és fölébreszti a szerelmet a troubadour szívében. A középkori provençal költészet egyik legszebb verse Arnaut de Mareuil Pastourelle-je, mely páratlan könnyedséggel és finom zengéssel énekli meg a hölgyet, ki szebb a szép Helénánál is. A költő Nontron környékén született. Klerikus volt, azután troubadour: Béziers algrófja feleségének, Azalais-nak, majd II. Alfonz aragon királynak, végül VIII. Vilmos montpellier-i grófnak udvarában.

A francia és a provençal költők után a délnémet lovagköltők is megszólalnak.

Wolfram von Eschenbach 1170-ben született egy kis keleti frank városkában, kismanesi familiából. Udvarról udvarra vándorolva tanította a Minnét, a lovagi szerelmet és annak megéneklését. Nevét mégsem e szerelmes dalocskák tették örökké emlékezetessé, hanem két nagy műve, a *Parzival* és a *Titurél*. Chrétien de Troyes előttünk már ismert breton lovageposzait költötte át németre. De nemcsak a nyelvet változtatta meg: a maga különös, úgy látszik, erősen kathar jellegzetességű vallássosságával is színezte őket. Súlyos, szimbolikus nyelve már a kortársak szerint is magyarázatra szorult.

A következő, a tavasz kezdetét éneklő vers szerzője, Walter von der Vogelweide 1170 körül született Dél-Tirolban Bolzano — Bozen mellett. A kismanes költő sokáig a bécsi Babenberg-udvarban élt, azután ő is vándorútra kelt. Bejárta a délnémet fejedelmi udvarokat, de messzebbre is eljutott: II. Frigyes szicíliai udvarába, és részt vett a császár 1228. évi keresztes hadjáratában is. Több versben támadta a császár ellenfelét, IX. Gergely pápát (*Papstsprüche*). Szerelmes versei nem a Minne légies eszméiből, hanem a valódi, megélt szerelem élményéből táplálkoztak.

A tavaszdal, melyet a *Húsvét és tavaszünnepe* című, ismeretlen költőtől származó vers képvisel, külön műfaj volt a középkori költészetben. Ilyen versekkel köszöntötték a tavaszt. Tavaszdal és húsvéti ének azonos dallamú és fogalmazású is lehetett. Szemelvényünk is a húsvéti ünnep tárgyáról szólt, de táncba hívott.

Maierolles volt annak a provençe-i táncnótának a neve, amely a megtalált májusi királynőt köszöntötte. Tánccal, dallal ment végbe május elsejének — *Calendas Maias* — ünneplése a középkorban is.

Ulrich von Liechtenstein (aki szintén táncnótával szerepel kötetünkben) délnémet főnemesi családból származott. A stájer hercegség főbírája is volt: az oklevelek szerint 1227—1270 közt élt. Verseinél, melyek közt

legtöbb volt a táncnóta, nevezetesebb az önéletrajza: a „Frauendienst”. Mert egész életének értelmét a hölgyek szolgálatában látta.

Tannhäuser, egy másik, kalandos életű lovagköltő szívében nemcsak a tavaszi epekedés, de a nyár, a beteljesedést kívánó szerelem hatalmas lángjai is égtek. Nem jelkép kell neki immár, hanem az olthatatlan vágygal kívánt kedves maga. A Salzburg melletti Tannhausenről kapta nevét a költő, aki nem marad el a két idősebb Minnesänger, Wolfram von Eschenbach és Walter von der Vogelweide mögött. Az utóbbival együtt különben részt vett II. Frigyes keresztes vállalkozásában is: ekkor élte át a „palermói határban” azt, amit itt elmond.

Tannhäuser álma a szerelem beteljesedéséről a Katalán diákok énekében találja meg délies és latinosan könnyed párját. Egy katalániai kolostor, Ripoll őrizte azt a kódexet, melyben egy XII. századi latin énekes kecses, könnyed és finoman színezett verse olvasható a „lányok éké”-ről.

Az alapítása szerint második angol egyetem, Cambridge diákjai a sapphói himnuszok strófaival köszöntötték a nyarat. Az antik versformák használatát Nagy Károly korának kultúrája újította fel, és különös hangulatú középkori ízekkel, a hangsúlyos ritmus és a rim modernségével telítette meg.

Guillaume de Poitiers Aquitánia, Délnyugat-Franciaország kilencedik hercege, Poitiers hetedik grófja volt. 1071-ben született és 1086-ban lett úrává tartományainak, melyek terjedelmesebbek voltak, mint a francia király birtokai. Többször is kiközösítették erkölcstelen élete és hatalmaskodásai miatt. Az egyik legrégebb és legnagyobb troubadour verseiből adunk ízelítőül egy chansont.

Bernard de Ventadour Ventadour várában született, hol az apja szolga volt. A vár ura, II. Ebles, kit Énekesnek mondanak, megtanította szolgálja fiát az énekszerzés-

re. Fia, III. Ebles 1150 táján feleségül vette a limoges-i vicomte özvegyét, Marguerite de Turenne-t. A várúrnő és a szolga fiából lett troubadour között viszony keletkezett. Mikor ez kitudódott, a férj Marguerite-et elzáratta, a dalnokot pedig elűzte. Az aquitániai hercegnőhöz, Eleonórához menekült. De itt sem nélkülözte úrnője vonzalmát. S a szerelmesek következő menedékhelyén, Ermengarde narbonne-i algrófnő kastélyában sem érezte annak hiányát. Mint troubadour utoljára Raymond toulouse-i gróf udvarában tűnik fel, aztán becsukódik mögötte Dalon apátságának kapuja: szerzetes lesz.

Ugyancsak a délfancia költők sorába tartozik Thibaut, Navarra királya, aki Champagne grófjának családjából származott. A XIII. század első negyedében költötte verseit, például az itt közölt szerelemről szóló párbeszédet, melyek a középkori szerelmi líra szép, formailag tökéletes darabjai közé tartoznak.

A troubadour-énekek sorát a XII. század második felében élt Arnaut de Mareuil Női arcképe zárja, mely — mint a többi verse — a világszép úrnőt, a testben és szellemenben kiváló asszonyt, a lovagköltők ideálját festi meg.

Minnesängerek költötték és énekelték a következő négy kis verset. Az első a lovagi szolgálat, a Frauendienst kezdete, a szolgálat felajánlása. A másodikban a hölgy mondja el, kit választott magának. A harmadikban pedig egy felette szálló sólyomra bízva panaszát. Az első kettő szerzője, Meinloh von Sevelingen, a Minnesang első korszakában élt és költött. Augsburg mellett született, délnémet kisnemes családból. Ugyancsak az első Minnesängerek közül való Dietmar von Aiste, akinek működését 1143 és 1170 között követhetjük nyomon. A későbbi nagy Minnesängerekhez képest egyszerűbb és igénytelenebb, de a népi költészethez közelebb álló kis verseket hagyott reánk. A gyermekes szerelemről éneklő dalnok, Johannes Hadlaub mester 1300 körül élt Svájcban, már a későbbi időkben.

Az északfrancia *trouvère*-ek témái közül nem hiányoznak a szomorú, rossz házasságban vergődő asszony bánatát megéneklő versek sem. Ezekben a *chanson*okban vagy inkább balladákban rendszerint maga a reménytelenül szenvedő feleség panaszkodik.

Az egyik legszebb francia lovagvár termeiben hangzott el először a XII. században élt Renaud de Coucy *chansonja*. Coucy vára az északi francia erdős dombhátak egyikén emelkedett és állt egészen az első világháborúig, amikor a visszavonuló németek felrobbantották. Urai között nemcsak költők, de hatalmas rablólovagok is akadtak, a sok közül az egyik Enguerrand, ki ellen magának a francia királynak kellett hadra kelnie. Renaud azonban másféle dicsőséget kívánt. És ez talán tovább őrzi majd nevét, mint a rombadőlt vár.

Három hajnali ének következik ezután, melynek szerzői a szerelmeseket szétszakító hajnal érkezését akarják késleltetni szavuk erejével. Wolfram von Eschenbachról már szóltunk; Giraut de Barneil szegénysorsú családból származott. Alapos tanulmányok után adta fejét a költői mesterségre. Versei 1190–1240 közt keletkeztek, s a „troubadourok mestere” címet szerezték meg neki. Az egykori klerikus versei túl ünnepfélyesek és homályosak is néha, ellentétben a korábbi troubadourok költeményeivel.

Az éjjeli örök keltegető dala, az ébredő madarak éneke s a hajnal karma, mely szétszakította az éjjel fátyolát, a szerelmet is elűzte. Az idő száműzetésbe küldte a nyarat is és vele az órák rövid boldogságát. Dércsípte mezőkön, a lombjavesztett néma berekben már csak az emlékek járnak, keserűség, szégyen és önvád, a középkori ember szemében a tavasz és a nyár örömeinek ára.

A *Carmina Burana* nyár-búcsúztató énekeiben a csúfondáros élcéldés is helyet kap: a diákok epés, de megértő szóval dalolják a szerelem kárvallottját, a megesett leányt. Dietmar von Aiste, Pierre de Blois

ugyancsak a futó évet, a múltó életet énekli meg. Philippe de Grève verse — az ősz jegyében — a testet és a lelket, a szívet és az értelmet állítja szembe egymással. Az ilyesfajta verses vitatkozásoknak nagy divatja volt a XII—XIII. században. Nemhiába vitatkoztak annyit az egyetemen a klerikusok, a vágáns költők. A vitát Philippe de Grève költeményében az értelem zárja le.

E rész költőinek sorában végül Colin Muset szólal meg: kiszolgálta idejét a várkastélyok urainak, vendégeinek mulattatója. Indulhat vissza a vidám pompából a szegénységbe, a szürke mindennapok életébe, a zsák súlyát méregető zsémbes asszonya mellé...

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

A Természet

(Részlet a Rózsa-regényből)

Isten, a mindenek felett szép,
A Természetnek vésve testét,
Díszéül adott neki folyvást
Buzogó és bővízü forrást,
Mely minden szépség kútfeje, —
S nem volt még partja, medre se.
Tán nem elég bíznom szavakra,
Milyen volt orcája, alakja —
Annyira szép, s annyira drága,
Mint májusi lilium virága,
A rózsza ágán, hó fa gallyán
Nem oly piros és nem oly halvány.
Kellene hasonlítanom,
S nincsen reá hasonlatom.
Szépsége olyan ritka kincs,
Ki értse, emberfia nincs...

Amikor újból visszatérne
Az enyhe évszak durva télre,
Mikor a menny is megelégel
Viharral vívni, vívni jéggel,
Elfeledi minden dühét,
Kiderül és kacag a lég.
A fellegek is megörülnek

A levegőnek, hogy derültebb:
Most ők maguk is igyekeznek
Csinosabbnak látszani, szebbnek,
És levetvén gyászköntösük,
Felöltenek ezerszínűt,
S kiterítik, hogy szárogassa,
Gyapjuk a nyájas, drága napra,
És széjjelbontják csupa fény
Levegő kéklő mezején.
Fel is fonják, — mikor fehér
Fonaluk a végére ér,
Belőle szőni hosszú szálát
Lopnak el — talán új ruhának.
S amikor kedvük támad újra
Fölkerekedni vándorútra,
Hámba fognak száz paripát,
Vágtatnak hegyen-völgyön át,
Mint a szél, röppenek tova...
Eolus, a szelek ura,
(Az istenek nevezik így)
Kocsiba fogván lovait
— Mivel nincsen másik kocsis,
Ki tudna velük bánni is, —
Ad nekik olyan könnyű szárnyat,
Amilyen nem volt még madárnak.
Öltözik akkor kék köpenybe,
Milyen India tiszta mennye.
Nagy délcegen nyakába vonja,
Így készül boldog dáridóra,
És várja csak az új időket,
Míg a fellegek visszajőnek....

A tavasz dicsérete

(A Carmina Buranából)

Újra víg madársereg
karéneke zeng fel:
itt a derús kikelet;
szapora jókedvvel
örvendjen az ifjúság!
Tavaszodik a világ,
Phöbus is vigad hát,
s lágyan ontva melegét
megújítja Flora szép
friss virággal arcát.

Mosolyával a fagyot
Jupiter elűzi;
nyári útja a napot
magasabbra tűzi,
s jóvoltából eltelik
.....
a föld melegséggel;
és ahogy a nap hevít,
Vénusz is a szívnek így
újítja hevét fel.

Driád hűsöl lombfedett
domb tövén a csendben;
oreádok lejtnek
diadalmenetben;
táncát járva a kies
Tempe-völgyben zengedez
a szatírok népe,
s ráfelel a csalogány
trillázva, ha a vidám
tavasz jut eszébe.

Végre visszatér a nyár
a száműzetésből;
ragyog a sok szín a táj
virágos öléből;
ajtájába odaáll
a tücsök és muzsikál
gyönyörűségére;
így ujjong fel, így remeg
ezer hangon a berek
ünnepi zenéje.

Tapsoljunk hát a világ
megújulásának.
Boldog a szív, ha a vágy
viszonzást találhat
s elégtételt, örömet
Vénusztól kap, akinek
virág nyit oltárán;
mily bús viszont, hogyha bér
nincs számára, s úgy alél
reménytelen-árván.

Tavaszi ének
(A Carmina Buranából)

Újra a sóvárgott
tavasz virit,
bőborló virágok
ékesítik;
madarak dalolnak édesdeden.
Liget lombja éled,
zsendülnek a rétek
kellemesen.

Ifjak, hogy virágot
szerezzenek
s újíto szagán hogy
éledjenek,
átkapják a lánykát nagy hevesen,
s mennek a virágos
mezőkre ki páros-
szerelmesen.

Pastourelle

Örülök április szelének,
Május sincs, s arcomba lehel,
Nótájával a csöndes éjet
Csalogány, szarka veri fel.
Oly kellemes és friss a hajnal,
Szívében mindegyik madár
Felvidulva köszönti dallal,
S szorosabban ölel a pár.

Most újjong minden földi lélek,
Hogy a fa új lombot nevel,
A szívem szerelemre réved,
S roppant boldogság fogja el.
Az első szellővel, a halkkal,
Eszem csak a gyönyörre jár,
Szívemről elvonul a múlt baj, —
Ez természetem vétke már.

Mert Helénánál is fehérebb,
Szebb, mint nyíló virág-kehely,
Nem hallat, csak kedves beszédet,
S foga, akár a hópehely.
Nyílt szíve mindig igazat vall,
Szőkefürtű arc, csupa báj,
Kit Isten is kedvébe foglal,
Hisz szebbet senki sem talál.

Bár gyötrelmemnek vetne véget,
S egy csókot adna, hogy e jel
Jelentse kezdetét kegyének,
S amit csak szívem érdemel.
Kurta útra viszem magammal,
Köröttünk lassan vált a táj,
S ő az, aki indulni sarkal,
Mert szép teste örökre vár.

Nouvelle Anthologie, 61—62.

Rába György fordítása

Tavalyi madárdalt...

Tavalyi madárdalt csal elő a friss
májusi lég, virág ha fakad, falomb ha zöld:
én néha dalolhatok újat is,
ha leszáll a dér, — jutalmazatlanul még, drága hölgy.
De az erdei énekeseknek
dala nyár derekán túl senki fülébe se csengett.

A virágok színvarázsát,
akárhol nyílnak, csillogtatja a harmat.
A legszebben zengő madárcák
májusban dallal ringatják el a fészekaljat.
Akkor a csalogány virrasztott:
most én nem alszom, s hegy-völgyet dalommal fel-
riasztok.

Dalom meghallgatást vár,
jó hölgy; segíts hát, mert nagy szükségben vagyok.
Méltó jutalmazás jár
hűségemért, amelyet sírig fogadok.
Tetőled vár vigaszt a lelkem,
hogy a hosszas szenvedés kötélékeit levessem.

Elérheti-e azt a hűség,
hogy biztató szavad örömben hagyjon élnem,
hogy bánatom tovatűnjék,
s lassú epedésem boldog véget nálad érjen?
Jóságos voltod készítetett
dalolni kurta dalt vagy zengeni hosszú éneket.

Édes jóságod, drága hölgyem,
s szerelmes duzzogásod gátolja a vágyamat.
Megvigasztalod-e a lelkem?
Mert balzsamír a bajomra egyetlen jó szavad.
Úzd hát el a bánatomat,
hogy vígan töltssem minden hátralevő napomat.

Bartsch, Liederdichter, 98—99.

Kálnoky László fordítása

OSZK

Sínylette sok madárka...

Sínylette sok madárka a tél derét
és néma volt sokáig.
De most úgy énekelnek, mint soha még,
s pompázik zölden a pázsit.
Vetélkednek virágok s lóherék:
melyikük szára hosszabb?
Megvittem e hírt úrasszonyomnak.

A tél fagyot hozott és bánatot,
mindenkinek ártott.
Azt hittem, zöld mezőn nem láthatok
soha már piros virágot.
Ha holt lennék, kárát látnák-e a gazdagok,
kik örömeire lesnek
s táncolni, dalolni szeretnek?

Ha tétlenül ülnék e csodás napon,
szenvednék nyomorultan,
s lesujtana a szép idő nagyon;
mégis, mitől vidultam,
búcsút kell az örömnék mondanom.
Isten áldása rátok:
hogy üdvre jussak, bár óhajtanátok!

Húsvét és tavaszünnepek

Fordul az idő tavaszba,
hol a Kereszt diadalma
— fák közt nincs még egy olyan fa —
a halálból kiragadta
az emberi fajtát.
Mérgét már a tél kiadta,
a lég kikeleti lanyha,
víg a fiatalság.

Ájtatos nép, légy vidám csak,
közel a Feltámadásnak
napja, új énekkel áldjad,
az időt javadra váltsad,
míg tart a szabadság.
Mérgét már a tél kiadta,
a lég kikeleti lanyha,
víg a fiatalság.

Dreves, Ein Jahrtausend,
II, 116—117.

Kálnoky László fordítása

Májusi táncdal

Beköszönt a kikelet, hej,
Királynénk nyit ünnepet, hej,
Kimutatja, hogy eped, hej,
Hadd gyötrődjön az öreg
Féltékeny a bosszúságtól.
*Hagyj el, öreg, hagyj el minket,
Ne zavard az ünnepünket,
Ne zavard, kik táncra kelnek.*

A királyné követet, hej,
Amíg csak föld, küldetett, hej,
„Ifjak, lányok, jöjjetek, hej,
S ne akadjon köztetek,
Aki vígan ma nem táncol.”
*Hagyj el, öreg, hagyj el minket,
Ne zavard az ünnepünket,
Ne zavard, kik táncra kelnek.*

Rontani az ünnepet, hej,
A király megérkezett, hej,
Félelmében reszketeg, hej,
Hogy rabló kéz fosztja meg
Május királyasszonyától.

*Hagyj el, öreg, hagyj el minket,
Ne zavarj az ünnepünket,
Ne zavarj, kik táncra kelnek.*

Nyomban búcsút is vehet, hej,
A királynénak öreg, hej,
Helyre legény, kit szeret, hej,
Szép hölgyének rebegett
Szavaiból édes vágy szól.
*Hagyj el, öreg, hagyj el minket,
Ne zavarj az ünnepünket,
Ne zavarj, kik táncra kelnek.*

Kit röppenve szédített, hej,
Tánc s teste, a remek, hej,
Az mondhatja csak neked, hej:
Királynénknak nem leled
Vidámságban párját máshol.
*Hagyj el, öreg, hagyj el minket,
Ne zavarj az ünnepünket,
Ne zavarj, kik táncra kelnek.*

Nouvelle Anthologie, 315—317.

Rába György fordítása

T á n c n ó t a

Az erdőben kis madárcák
zengenek édes danát.
Tündöklő május haván át
virágos a rónaság.
Így virul a kedvem is, ha
az ő jóságát csodálom,
mely, mint a szegényt az álom,
lelkemet fölgazdagítja.

Nagyszerű reménykedés tölt,
látva sok dicső erényét,
hogy majd boldogít e szép hölgy,
s üdvömet kiküzdöm én még.
E reménység fölvidít.
Isten adja, hogy beteljen,
s ő ne gátoljon hitemben,
mely fölöttébb boldogít.

Ő, az édes, tiszta lény, ki
csalfaság nélkül való,
hagyjon e szép hitben élni,
mely meg nem tagadható;

hogy lássak sok víg napot,
hogy zokogva ne ocsúdjak,
hogy a vigaszban viduljak,
mit kegyétől várhatok.

Két öröm táplálja élttem,
vágy és jámbor gondolat.
Vigaszát ha sose kétlem,
tán övének elfogad.
Helyt kap mindkettő, ha többé
nem rest részeltetni engem
ama drága élvezetben,
melyért áldassék örökké.

Áldott május, a világnak
egyetlen vigasza vagy.
De én nem leszek vidámabb
a világtól s általad.
Hogy vidíthatnátok engem
a szerelmes jók szükében?
Az ő vigaszát remélem,
s vigasz nélkül kell ma tengnem.

Bartsch, Liederdichter, 139.

Kálnoky László fordítása

Elmúlt a tél...

Elmúlt a téli évszak;
 a síkon amerre mentem,
 ezt tapasztaltam én csak.
 Jólesőn nézegettem
 a virágos, tarka rétet.
 Ki látott ily csodaszépet?
 Bokrétát szedtem ott, s nagy
 örömmel vittem a táncba, az asszonyoknak.
 Ki szerencsét próbál előbb, sikerekben az
 bizakodhat.

Volt ott ibolya s lóhere is,
 gamandor mellett vízirizs
 meg kikerics, amennyi
 kellett, gyöngyvirág, liliom és rózsaszál
 ezernyi:
 jó volna itt, mondtam magamban, hölgyem-
 mel enyelegni.

Megkaptam a zálogát,
 hogy én leszek májuson át
 szerelmes jóbarátja:
 kedvéért járok a táncba.

Erdőség volt a közelben,
utamat arra vettem,
s hangzott, hogy közeledtem,
madár-dalolta ének.

Mintha köszöntenének!
Hallottam muzsikákat,
csalogányok fuvoláztak;
de kell-e magyarázat,
mi járta át a lelkem?
Gondot, bűt elfeledtem.

Patakot is találtam ott,
amely az erdőn át futott
alá egy jókora rétre.

A part mentén lopódzva leltem a lányra, a
szépre,
a karcsú természetűre, a forrás mellett üldö-
gélve.

Láttam, csillagszemű a lány,
és meg is sérthetné talán
az elhamarkodott szó.

Ajka piros, nyaka fehér,
szőke haja válláig ér
és selyemhez hasonló:
akkor se kerülöm el őt, ha e percem lesz az
utolsó!

Karjánál nem fehérebb
prémje a hölgymenyétnek.
Törékeny volt az alakja,
s kecses valamennyi tagja.

Bár nyúlánk volt a hajadon,
de azért formás nagyon,
szép minden porcikája:

telt combja, karcsú lába és remekbe szabott
bokája.
Vonzóbb alak, mint az övé, sose törte szívem
igába.

Gyönyörű volt mindene néki.
Először láttam e drága lányt, s kezdtem
hozzá beszélni.

Örömet
mondtam ezt:
„Drága lény,
légy enyém,
s tied én:
vágyam nem múló érzemény.
Első leszel szívemben
örökké, miután megejtett bájod engem.
Hol hölgyeket dicsérnek, ott rólad kell
énekelnem,
a szépről és a jóról:
bárki öröme lelkesül, előtted hogyha hódol.”

Majd meg azt mondtam: „Szép leány,
Isten legyen az csupán,
kinek oltalmában állasz.”
És nyájas volt a válasz.

Hódoltam a szép előtt,
és vidámságom egyre nőtt,
látván, hogy visszafelelget.
Arra kért, énekeljek
neki a hársfaágról
s májusi ragyogásról.

Mivel „kerekasztal”-szerű
volt a hely, ahol ültünk,
a lomb, alul meg a fű,
a lány aggálya eltűnt.

Nem volt ott senki más jelen,
csak ő a fűben énvelem.
Illemre nem tekintett
s mindent kedvem szerint tett.

Ha fájt, kíméltem jószerint.
Bárcsak tehetném azt megint.
De szép volt, ha mosolygott!
Tettünk ott mind a ketten sok bolondot:
a szerelem okozta ezt meg egyéb csuda-
dolgok.

Szerelmemről beszéltem,
s ő ezt viszonzta szépen;
szívből rámhagyta: bátran
tegyem vele, mit nővel tesz a férfi, ott a
palermói határban.

Bartsch, Liederdichter, 193—195.

Kálnoky László fordítása

*Katalán diákok éneke a
kedves dicséretéről*

Lányok éke,
csillagfénye,
szép virága, dísze vagy;
rózsabimbó,
te, a nyíló
liliomnál gazdagabb !

Szépségedtől
a köz rendből
kirohanni hajt a láz;
pillantásod,
mosolygásod
Vénusz előtt leigáz.

Ámde érted
Cytherének
láncát vígan viselem,
s hordom röpke
kis szülötte
nyílhegyét is szivemen.

Mint a láng, ha
száraz fába
belekapva fellobog,
szép istennő,
érted esdő
tűzzel épp úgy lángolok.

Szív olyan vad,
folttalan, vagy
olyan tiszta, büntelen,
mondd, lehetne,
hogyan kegyedre
ne juházna szívesen?

Égimádó
rég Cato,
a zord lelkű, ha ma él,
tűzre gyúlván
érted, nyilván
szépségedért elalél.

Olyan szép, dús:
maga Vénusz
kivánná el hajadat,
hogyan látná,
s sírva bánná,
hogyan mögötted elmarad.

Ráncztalan lágy
nyakad, orcád,
angyalképed s termeted
minden ember
éginek kell
tartsa, nem e földinek.

Fogad fénylő
tisztá ékkő,
szépen ível ajakad,
és ha ajkam
rajta hagytam,
édességes mézet ad.

Szép, kerekded
kicsi kebled
csúcsosodik feszesen,
nem folyik szét,
s nem vakít még
így a friss hó színe sem.

Kecses formád,
két kacsókád,
lejtőjével kis hasad
úgy díszítnék,
ékesítnék,
hogyan szépséged elragad.

Lábad ékes —
ám elég lesz !
Égnek-földnek nem akad
istennője,
kin, legyőzve,
túl ne tennél egymagad.

Ne csodálja
senki, drága
istennőm, ha eszem így
megsebezte,
s szép kegyes te,
Vénusz érted elveszít.

Világ éke,
ezért kérve
kérlek téged szüntelen,
kínt ne ébressz
s töltsd meg édes
szerelemmel életem.

Vecchi, 238—242.

Rónay György fordítása

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Cambridge-i diákok nyári éneke

Friss hajtásokkal zsendülnek az erdők
ágai, sarjad a gyümölcs a fákon.
Fenn a magasban dalát a galambok
kórusa bújja.

Gerle nyögdéssel, feketerigó zeng,
sárgarigó gyujt szép régi dalára,
zúg a verébraj, zsinatolva rebben
s a szil alá csap.

Lombjai árnyán fülemüle búvik,
zengeti torka az ünnepi trillát
hosszan; a vércse víjjogva lebeg fenn
a levegőben.

Égre nyilallik a sas, a mezőkön
újton-új nótát füttyöng a pacsirta,
majd lehanyatlik s félszeg repüléssel
földre csapódik.

Fáradhatatlan cikázik a fecske,
fürj szava csobban, és csörren a csóka;
nyári dalát így énekli ujjongva
mind a madárnép.

De köztük egy sem vetekszik a méhvel:
olyan példája az a tisztaságnak,
mint csak a Szűz volt, ki a kised Krisztust
hordta a keblén.

Harrington, 277—278.

Rónay György fordítása

OSZK

Országos Széchényi-Könyvtár

Újból dalra támad kedvem...

Újból dalra támad kedvem,
Mig hó nem hull, szél se rezzen.
Próbára tesz hölgyem engem:
Kínozt-e a szerelem?
Bármennyit is kell szenvednem,
Bilincseit meg nem oldom sohasem.

Oklevélbe följegyezze:
Szolgálom őt kényre-kegyre.
S nem vesztettem még eszem se,
Ha megejt a szerelem, —
Életemnek nincs értelme,
Mert szerelme nélkül folyton éhezem.

Ivornál vagy te fehérebb,
Imádlak is érte téged!
Kínomnak ha nem vet véget
Hölgyem, s igaz szerelem,
Szent Gergelyre, mért is éljek,
Ha nem csókol szobában vagy zöld
gyepen.

Mit ér neked, drága hölgyem,
Szerelmed megvonni tőlem?

Tán zárdába futsz előlem?
Tudd meg hát, a szerelem
Fájdalmától meggyötörten
Meghalok, ha nem gyógyítod meg
sebem.

Mit ér látnod szőrcsuhában
S nem híveid szép sorában?
Nincs más öröm a világon,
Ha bennünk a szerelem...
Azt mondom hát, jó barátom,
Daurostre, pendítsd meg a lantot
csöndesen.

Hideg dermeszt, süt a mámor,
Ugy áthat a szerelem,
Ádám dicső fajtájából
Nem élt hozzá hasonló nő sohasem.

Nouvelle Anthologie, 13—15.

Rába György fordítása

Milyen az igaz szerelem ?

Hogy én jobban énekelek
mint más dalos, nem nagy csuda:
a szerelem varázslata
jobban befonta szívemet.
Szív és szellem, tudás és tett
övé mind, semmim sem maradt:
Megyek, amerre ő halad,
különb célt én nem ismerek.

Halott az, kit nem ejte meg
szerelem édes mámora.
Mit ér úgy élni, hogy soha
nem ég, nem vágyik, nem remeg?
Ne verjen Isten engemet,
hogy tova tűnjék napra a nap
s én ne érezzek vágyakat
s másoknak útjában legyek.

A legjobbnak, a legszebbnek
szám hazug szót nem vallana.
A szem könnye, szív sóhaja
elmondja majd, mit szenvedek.

Országos Széchényi Könyvtár

A SZERELEM ISTENE MEGCSÓKOLJA
A SZERELMEST

A Rózsa-regény illusztrált kódexéből
Bécs, Nationalbibliothek, Cod. 2592.

Országos Széchényi Könyvtár

TÁNCJELENET

A Rózsa-regény illusztrált kódexéből

Bécs, Nationalbibliothek, Cod. 2592.

A szerelem mit nem tehet?
Börtönbe zárt s szánó szavad
tehetné, hogy legyenek szabad,
de szánalomra nem lelek.

Eltölti teljes szívemet
szerelmem édes mámore:
míg tűnik a napok sora,
százszor halok és éledek.
De tűrök kint, gyötrelmeket
s tünődöm: hogyha még e vad
kínokból is gyönyör fakad,
a boldogság milyen lehet?

Nagy Ég, tudják meg mindenek:
a hű szerelmes kicsoda,
s kinek csal szíve és szava,
homlokán szarvak nőjenek!
Azért kívánok kincseket,
sok-sok ezüstöt s aranyat,
úrnőmnek adnám: lássa csak,
milyen az, ki híven szeret.

Látják változni színemet,
ha rámgyúl fényes mosolya
s reszketek mint fa lombja, ha
meglegyintik szelíd szelek.
Olyan leszek mint kisgyerek,
gyámoltalan, gyarló alak —
Ha mást nem, hát szánalmat adj,
ha látod, híved mint remeg.

Hogy szolgálhassak én neked,
szép hölgy, ez szívem óhaja;
jutalmat nem várok soha,
tudom hűbéri tisztemet.

Nyílt, hű, vidám híved leszek,
parancsom lesz minden szavad —
Szánj meg, hisz nem vagy fenevad,
hogy megöld, aki így szeret !

Ne rójj meg, hogy a hódolat
ilyen sokáig elmaradt,
s fogadd el most e verseket.

Nouvelle Anthologie, 36—39.

Képes Géza fordítása

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Párbeszéd a szerelemről

— Úrnóm! Könyörgök, s áldjon meg a menny,
Szíved szerint csupán egyre felelj meg:
Ha meghalsz, s én is, (előbb én, hiszen
Nélküled itt ugyan mivégre tengjek?)
Szegénykének vége, a Szerelemnek?
Nem él túl minket, erősen hiszem,
Hisz oly okos vagy, s nemes, s úgy szeretlek.

— Az Úrra! Thibaut, a halál sosem
Jelentheti végét a Szerelemnek.
Nem is tudom, talán tréfálsz velem,
Hisz nem is tűnsz, mint haldokló, keszegnek.
Ha meghalunk, (Ég óvja életünket!)
Sebet kap, meglehet, a Szerelem,
De nagy hatalma semminek sem enged.

— Egyes úrnóm, biztosnak veheted,
S nemcsak sejtheted, végtelen szerelmem.
Gyönyöréért szeretem létemet,
S ez az oka, hogy nekigömbölyödtem.
Szébb lényt nem alkotott még soha Isten,
De épp ezért én igen rettegek,
Nem élhet túl minket a Szerelem sem.

— Hallgass, Thibaut ! Nem illik senkinek
Elmélkedni ilyen eszeveszetten.
Szónokolsz, hogy meglágyítsd szívemet,
Ki annyiszor meg tudtál csalni engem.
Azért nem mondom, gyűlöllek szívemben,
A Szerelemről ám jóslom neked:
Törvénye és uralma mérhetetlen.

— Úrnóm, az Isten áldja jóslatod,
Te orvosa gyötrő nagy bánatomnak,
Mert tudom, sorsom bármiként szabod,
Szerelem sem lesz, ha beléhalok majd,
Hacsak nem őrzöd meg mégis rabodnak
A helyen, ahol kedvére lakott,
Hiszen mindenkinél inkább okos vagy.

— Ha a Szerelem miattam kínoz csak,
Ne bánkódj: ha szeretnem adatott,
Thibaut, szívem egy percig sem habozhat.

Clédat, 207.

Rába György fordítása

Női arckép

Mikor megpillantottalak,
Szívemben égő lángokat
Lobbantott fel a szerelem, —
S nem hamvadnak azóta sem.
Fojt a szerelem, perzsel, és
Eloltani bor, víz kevés.
Mióta szikrája kigyúlt,
Csak terjedt, nőtt, nem csillapult.
Tőled bármily távol legyek,
Szerelmem annál hevesebb,
S ha szépséged véletlenül,
Hölgyem, szemem elé kerül,
Elfog már olyan állapot,
Hogy magamról mit sem tudok.
Látatlanért nem fáj a szív:
Ez a mondás milyen hamis, —
Nem látlak téged, asszonyom,
Szívemben mégsem nyughatom.

Nem tudom, hol keresselek,
De szívem ott maradt veled,
Ahol megpillantottalak,
És azóta el sem szakadt,
Egy percre tőled el se vált,

Veled van éjen-napon át, —
Éj-nap melletted van, ahol
Én vagyok, s neked udvarol.
Eszembe sem jut semmi más,
De ha mégis más gond csigáz,
Akkor gyakorta megesik,
Hozzám hírnököd érkezik,
Ki vendéged: az én szívem,
És üzenetet hoz nekem.
Idézi, festi gyönyörű
Testedet, mely csupa derű,
Szép szőke fürtöd, lilium
Fehérségét homlokodon,
Az orrod tiszta, ép ivét,
Nevető, szürke szemedét,
A virágnál is pirosabb
És tejszinű friss arcodat,
Kis ajkad, fogad, mely fehér,
A színezüsttel is felér,
Állad, kebled, — akár a hó,
Galagonyához fogható,
Fehér kezeden hosszú, lágy
Ujjaid keskeny vonalát,
Kedves és nemes modorod,
Mely gáncsra nem ad egy okot,
Nyájas szavad, a finom élc
Szavát, válaszodban az élt,
S hozzám való jóságodat,
Mikor először láttalak.

Szolgálatát felajánlja...

Szolgálatát felajánlja, ó hölgy, kinek élete vagy.
Hitére fogadja néked: a többi asszonyokat
a szivéből úgy kiűzted, hogy eszébe se jutnak ők.
Hallgass a sugallatodra, segítsd meg a szenvedőt.
Megváltoztattad egyképp érzéseit, életét te:
hisz vidámsága teljét
szomorúságra csupán temiattad cserélte.

Bartsch, Liederdichter, 10.

Kálnoky László fordítása

Országos Széchényi Könyvtár

Kiszemeltem magamnak...

Kiszemeltem magamnak egy ifjút, daliást.
Irígyel a többi asszony, pedig nem tettem semmi
mást,
csupán annyit mutattam, hogy igen kedves vagyok;
a szívem s az elmém csak ezen munkálkodott.
Ki hajlott óhajára s elvesztette saját
hibájából, szemére
sose vetem, ha látom búbánatos állapotát.

Bartsch, Liederdichter, 11.

Kálnoky László fordítása

Országos Széchényi Könyvtár

Egy nő állt egymagában...

Egy nő állt egymagában
és várt a pusztaságban.
Szeretőjét kereste,
míg sólyom szállt felette.
„Jó neked, sólyom! Oda mégy,
ahová kedved tartja épp;
az erdőben szabad vagy,
választhatsz fát magadnak.
Magam is így csinálom:
kiszemeltem a párom,
kinek vágytam szerelmét.
Szép nők megirigyelték.
Mért veszik el a kedvesem?
Nem vágytam egyikük szeretőjére sem.”

Bartsch, Liederdichter, 3.

Kálnoky László fordítása

G y e r m e k e s s z e r e l e m

Karját fogtam, csikartam is tán.
Toporzékolt a kislány
s kezembe harapott.

Gondolta: vért ereszt kezem fején,
de nem éreztem én
se kint, se haragot.

Bőrömhöz ért ajkának bársonya
s fájdalmas ez volt, ez csupán:
eltűnt pár perc után
a fogsorok nyoma.

Bartsch, Liederdichter, 269.

Képes Géza fordítása

Mirabel felé ügettem

Mirabel felé ügettem
Blazons-ból a minap én,
s egy dűlőhöz érve szemben
egy kis zölden és üdén
sarjadó rét közepén
nyájas, kedves hölgyre leltem,
s szólt: „A szívem jaj de fáj!
Élni, ha nincs szerelem, csak kínhalál!”

Nyájas, kedves volt a szentem,
könnyű ruha termetén,
aranyfényben és selyemben,
tornyos hajzat a fején.
Szép szelíden, könnyedén
szólt: „Barátom, közelemben
itt marasztlak, el ne menj!
Leghűbb hívét, elhagyott a kedvesem.”

A szép hölgyet látva menten
lovamról leléptem én,
mert semmiképp nem szerettem
volna, hogyha sérteném.
Felsóhajtvá szólt: „Kemény
háborúval űz szerelmem,

s előbb-utóbb elemészt.
Nem birom már, Istenem, a szenvedést.”

Szólt a hölgy tovább: „Ha engem
még sokáig kínya mar,
végül el kell tőle vesznem.
Ámde Ámor nem fukar:
jóvát teszi egyhamar
minden kárát s megenyhíti
azt, ki néki jót akar.
Jóra fordul velem is még ez a baj.”

Bartsch, Romanzen, 40—41.

Rónay György fordítása

OSZK

Országok Géographiai Könyvtár

Egy forrás mellett

Egy forrás mellett, kies kertnek árnyán
— vize tiszta, csillog homokja sárgán —
arca kezében, ott ül a királylány,
sóhajt, szerelmét szölongatja árván:

Guis grófom, kedvesem,
szerelmed vígaszom és életem!

Guis grófom, kedvesem, a sors de megvert!
Apám egy öreg férj ágyába rendelt;
az ebbe a házba zár, ide rejt el,
nem mehetek ki se este, se reggel.

Guis grófom, kedvesem,
szerelmed vígaszom és életem!

A gonosz férj, hogy panaszkodni hallja,
a kertbe lép, addig üti-agyalja,
míg fehér bőre nem lesz tőle tarka,
s kis híján a lábához hull le halva.

Guis grófom, kedvesem,
szerelmed vígaszom és életem!

A gonosz férj, siralmát hallva, látja,
hogy bolondot tett, s most már szánja-bánja;

mert tudja, hisz a király katonája:
akármit mond, ez csak király leánya.

Guis grófom, kedvesem,
szerelmed vígaszom és életem!

Az ájulásból eszméletre rebben
a királylány s az Istent hívja fennen:
„Édes Uram, te alkottál meg engem,
én jó Uram, ne hagyd, hogy elfeledjen,
add, hogy estére megjöjjön szerelmem!”

Guis grófom, kedvesem,
szerelmed vígaszom és életem!

És Miurunk meg is hallgatta szépen:
enyhülést nyert szerette közelében;
leültek egy sűrű lomb hűvösében
és sírtak, sírtak szívük szerelmében.

Guis grófom, kedvesem,
szerelmed vígaszom és életem!

Bartsch, Romanzen, 13.

Rónay György fordítása

A szerelem éjszakája

Ketten, kedvesem meg én
kint a Bétune erdejében
sétáltunk kedd éjjelén
s játszottunk a holdsütésben,
míg megvirradott,
s a pacsirta szólt legott:
„Induljatok már haza”
s néki így szólt rá szava:
„Nem reggel ez,
tested oly szép, sudár,
szeress, szeress,
hazudik a madár.”

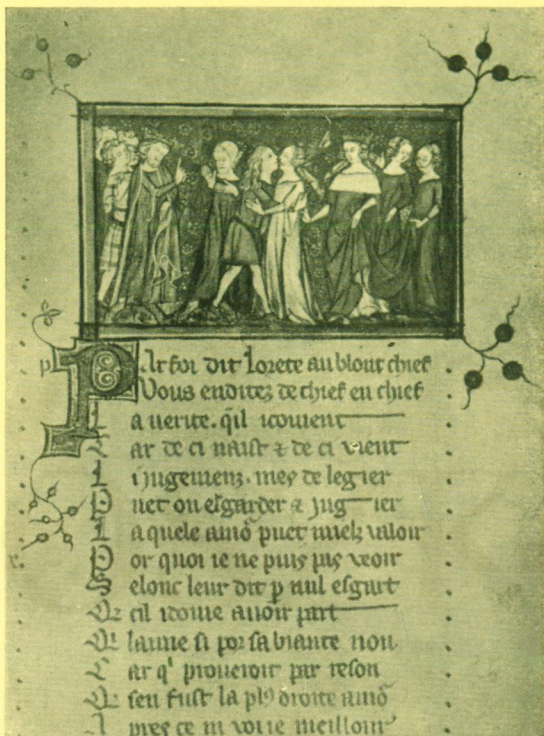
Hozzám símult könnyedén,
s nem sokat szabódtam én sem.
Hármat csókolt szépszerén,
s visszaadni én se féltem.
Így mulattatott,
s azt kívántuk volna ott,
bár száz évig tartana,
éj maradna, s szólana:
„Nem reggel ez,
tested oly szép, sudár,
szeress, szeress,
hazudik a madár.”

Chanson

Éjjel-nappal csattog, zeng körülöttem
A csalogány édes-bús éneke,
Lecsillapul szivem, és szelidülten,
Jókedvvel harsányan fölzengene.
Szépen szólj, dalom, vigadjon vele,
Akit úrnőmnek fogadtam szivemben.
Boldogságom úgy lenne mérhetetlen,
Ha rabságom nem végződne sose.

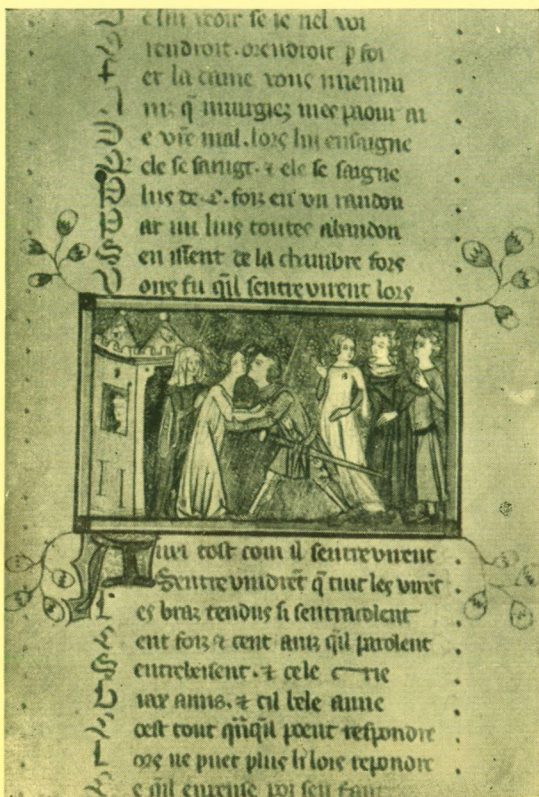
Szivem nem lesz hozzá hazug, se hűtlen,
Bármit rejt a jövőendő végzete, —
Szolgálom és imádom rég szerelmem,
Érzésemet nem is leplezve le.
Szépségébe úgy bódultam bele,
Hogy némult maradt őelőtte nyelvem,
S tiszta arcára nézni sose mertem,
Hogy elszakadnunk sose kellene.

Szivem egyetlen vágya ő, eszemben
Más sincs, — csak hagyna így az Úr kegye!
Nem szeretett vadabban és hivebben
Trisztán, ki a bájított nyelte le.
Önkívületig vágyammal tele
Már mindenem: a szív, a test, a szellem,

ARTUS KIRÁLY UDVARÁBAN

Raoul de Houdenc, Meraugis de Portleguez
 Bécs, Nationalbibliothek, Cod. 2599.

A HÖLGY TALÁLKOZÁSA LOVAGJÁVAL
 Raoul de Houdenc, Meraugis de Portleguez
 Bécs, Nationalbibliothek, Cod. 2599.

S így is rettegek, hogy őt és szerelmem
Ily ifjan jól szolgálnom lehet-e?

Nem mondom épp, örültség minden tettem,
És még azt sem, meghalok nélküle,
Hogy szebbet, jobbat én sehol se leltem,
És vágyam így nem szítja senki se,
De áldott légy, szemem világa, te:
Mikor megláttam, zálogul feledtem
Szivem, nála időzik mérhetetlen,
S nincs többé nap, mely útjára vigye.

Dalom, vidd el neki üdvözületem, menj,
Hová nem merek még tévedni se, —
Ki szerelmeket, mint fürkészhetetlen
Jövőt, tud: fél tőle a fekete
Irigység, — hogy az Isten sújtsa le!
Beh sok kárt tett már szerető szivekben!
Egy vigaszom van mégis, bár kegyetlen:
Szivemen már neki sincs ereje.

Bartsch, Chrestomathie, N° 45/a.

Rába György fordítás

Hajnali ének

„Mindenható Isten, igazi fény,
Dicső király, tehozzád száll ígém,
Hogy hatalmad társam segítse híven,
Kit nem láthatok rég a hosszú éjben,
Hisz mindjárt itt a hajnal.”

„Ébren vagy, hű társam? Álom ölen?
Ébredj már, és serkenj föl könnyedén,
A csillagfény nő a keleti égen, —
A nappal hírnöke, ismerem régen, —
Hisz mindjárt itt a hajnal.”

„Hű társam, te is ébredj végre fel:
Dalom szólongat, s madár énekel:
A nappalt kergeti már künn a kertben,
Félek, — csak a féltékeny meg ne lepjen,
Hisz mindjárt itt a hajnal.”

„Hű társam, fenn az ablakból figyelj,
Nézd az eget csillagfényeivel,
S igazmondó őrnek ismerj el engem, —
Ha nem teszed, elér a bosszu menten,
Hisz mindjárt itt a hajnal.”

„Hű társam, amióta egyedül
Térdelek, és az álom elkerül,
Istent kérem, fiát Szűz Máriának,
Őrizze meg nekem a drága társat,
Hisz mindjárt itt a hajnal.”

„Hű társam, kértél, a házon kívül
Az álom ellen küzdve emberül
Őrködjem, míg pirkadat fénye támad,
S intő szómnál neked nincs most utáltabb,
Hisz mindjárt itt a hajnal.”

„Én hű társam, most oly boldog vagyok!
Bár sohse látnék hajnalt, se napot!
A legszebb asszonyt, kit valaha nő szült,
Ölelem, és nem érdekel az őrült
Féltékeny, se a hajnal.”

Nouvelle Anthologie, 191—197.

Rába György fordítása

Hajnali ének

Egy ligetben, galagonyák alatt,
A hölgy szerelmes hívéhez tapad,
Míg őr nem jelzi: itt a pirkadat.
Jaj, Istenem, beh gyorsan jön a hajnal!

„Istenem, legyen örök éjszaka,
Hogy kedvesem ne hagyjon el soha,
S ne harsanjon többé az őr szava.
Jaj, Istenem, beh gyorsan jön a hajnal!”

„A réten, hol madár szól ékesen,
Tedd ajkad ajkamra, én édesem,
S a féltékenyt eméssze gyöttelelem.
Jaj, Istenem, beh gyorsan jön a hajnal!”

„A kertnek hallgatva madarait
Fogjunk, édesem, új játékba, míg
Az őr ajkán meg nem szólal a síp.
Jaj, Istenem, beh gyorsan itt a hajnal!”

„Víg kedvesem beh daliás, beh szép,
A szélből, mely helyét kuszálja szét,
Hadd kortyolom édes leheletét.
Jaj, Istenem, beh gyorsan itt a hajnal!”

A hölgy kedves és igen érdemes,
Mindenki szépségének rabja lesz,
De szerelemre a szive kegyes.
Jaj, Istenem, beh gyorsan itt a hajnal!

Bartsch, Chrestomathie, 173.

Rába György fordítása

WOLFRAM VON ESCHENBACH

Karma éle felhőkbe tép...

„Karma éle felhőkbe tép, mik széthasadnak,
hatalmasan buzdul neki;
immár a fénye nőttön növekszik a napnak,
s ölekezni nem engedi
a nemes férfit, ki előtt
félve húztam el a reteszt.
Viszem, ha tudom, mielőbb:
jóhíre végett meg kell tennem ezt.”

„Őr, a te nótád elűzi boldogságomat
s betölti szívem keservvel.
Rossz hírt hozol hát, melynél nincs fájdalmasabb,
napkelte előtt, kora reggel.
Ha szótfogadsz, elhallgatod:
hűségedet kialkuszom,
jutalmat bőkezűn adok.
Szerelmem akkor itt marad, tudom.”

„Itt nem maradhat, veszélyes késlekednie:
jó hölgy, bocásd útjára hát.
Titkon szabad csak veled szerelmeskednie,
hogy óvja a híret s önmagát.

Szavamat vette, hogy korán
elviszem, még hajnal előtt.
Nappal van: az meg az éj során
esett, hogy csókoltad s ölelted őt.”

„Akárhogy áll a dolog, dalolj s hagyd őt velem,
ki szerelmet hozott s kapott.
Hangod zajára felriadtunk mi hirtelen;
nem láttam hajnalcsillagot,
mit nem követett ölelése,
nem láttam úgy hűnyó napot.
Homály van még, s viszed kitépve
fehér karomból, s szívemben hagyod!”

De megvirradt már, napfény hatolt be az ablakon,
s hogy az őr is nógatta újra,
párja miatt már a hölgy is aggódott nagyon,
keblével melléhez simulva.
A lovagban tüzelt a hév
(kérlelte őt az őr pedig):
tartott tehát a csók s egyéb
fizetség mind a búcsúvételig.

Bartsch, Liederdichter, 100—101.

Kálnoky László fordítása

Útnak indult ím a nyár

(A Carmina Buranából)

Útnak indult ím a nyár
a számkivetésbe;
a ligetben a madár-
éneklésnek vége;
sápad a lomb színe már,
hull a rétek éke;
ami virult,
mind elfakult,
mert a rideg fagy a berek ékes
lombját éles
karmával elcsepülte
s csönddel az ég határait
megülte,
madarait
száműzetésbe küldve.

Ám szerelmet
nem vehet meg
semmiféle vad
kemény fagy,
hogyha benne tűz lángol,
sőt próbálja fagyából
föloldani, mit a tél veszni hagyott.

A vágytól
lankadok,
meghalok
sebemtől, mely díszet adott.
Ó, ha annak csókjától
gyógyulásom volna már,
akinek vígan ér halál
édes dárdájától!

Csábítóan ha nevet,
magára von minden szemet,
duzzadó,
vérforraló
szép ajka jó
mámorba ringat — s nincs hibája —
hogyha drága
szája számra
édes színmézét csöppenti a csóknak,
hogy nem is érzem magam halandónak.
Hónál tisztább homloka,
szemének csilló aranya,
sűrű vörhenyes hajzata
és kezének lilioma
miatt kél szívem sóhaja:
s vigadok,
ha ennyi sok
királyian szép remeket,
ily édeset,
ily kedveset
szemlélhetek.

Diákének a távollevő kedvesről

(A Carmina Buranából)

Lankadónak orvosság,
bujdosónak boldogság,
megenyhíti rossz sorsát
egy szűz emlékezete;
egyetlenegy vigasság
számomra az ő kegye.

Hiányától tüzelek;
arany hálót veteget,
így fog Vénusz sziveket.
Távollétét fájlalom,
mégis itt van, s efelett
támad bennem vigalom.

Vecchi, 228.

Rónay György fordítása

Ég veled, nyári mámor...

Ég veled, nyári mámor!
Akár a lomb a hársról,
tovatűnt a madárdal.
Teljes évszakon által
búsít szemem is engem.
Ott kell hagynod, szerelmem,
a többi nőket:
vitéz, kerüld el őket!
Hogy első alkalommal
láttál, egész valómmal
tudtam, drága vagyok neked:
ezt sohasem felejtethed.

Bartsch, Liederdichter, 3.

Kálnoky László fordítása

Diákének a megesett lányról
(A Carmina Buranából)

Eddig, ó én balgatag,
jól lepleztem dolgomat:
titkos volt a szerelem.

De most minden kiderült,
a hasam elnehezült,
szülést várok, terhesen.

Hol az anyám ütleget,
hol az apám szid s ver el,
mindakettő zord velem.

Egyre otthon senyvedek,
mutatkozni sem merek,
se játszani közösen.

Ha kiteszem lábamat,
minden szem csak rám tapad,
mintha szörnyet nézne meg.

Látva ezt az ölet itt
sorra egymást bökdösik
s hallgatnak, míg elmegyek.

Jelt adnak a könyökök,
és az ujjuk erre bök,
csodát látnak, úgy lehet.

Felém biccent a fejük,
tűzre ítél a szemük,
mert a vétkem megesett.

Mit folytassam még tovább?
Rólam beszél a világ,
szájról szájra emleget.

Szégyent ezért szenvedek,
fájdalmamban elveszek,
s könnyem omlik szüntelen.

S még tetézi gyászomat,
hogy e csekély baj miatt
barátom is odalett.

Mert apám úgy átkozott,
Franciába bújdosott,
messze túl e végeken.

Kínomban sorvadok,
hogy már ő is elhagyott,
és a bánat eltemet.

Az ifjúság idején

Az ifjúság idején
szépszerén és könnyedén
kedvét tölti a legény,
s amikor akarja,
futni kezd s a hús, a test
gyönyörét behajtja.

Hanem így már nem tehet,
fékevelt szép éveket
s ilyen vidám életet
nem élhet a férfi:
az idő a kedvező
törvényt elmetéli.

Az a kor így nógatott,
biztatott és oktatott
s bólíntott egy jó nagyot:
„Semmi sem tilalmas!”
Bőkezűn így lett a bűn
szokása hatalmas.

Lennék immár eszemen,
esztelen sok vétkemen
továbbadnék szívesen;
bölcs életre szánom
lelkemet s a bűnöket
erényekre váltom.

Vecchi, 280.

Rónay György fordítása

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A szív és a szem vitatkozása

Kik magukban a szív s a szem
civódását nem észlelik,
nem tudják, a bűn hogy terem,
és mi serkenti vétkeik;
nem sejtik okát, hevesen
egyik a másra mért esik,
s fölváltva egymást szüntelen
szitokkal miért illetik.

„Te vagy a vétek kezdete —
szólítja a szív a szemet —
bűn taplója, baj-ösztoke,
halál hírnöke a neved;
te őrzöd házam küszöbét,
s gonosznak ajtóm fölfeded,
áruló szolga, gaz cseléd,
a rám törőt beengeded.

Nem vagy-e lelkünk ablaka,
amelyen a halál belép?
Mint vágóhídra vont bika,
amit látsz, nem utána még?

I A
 Quis-quis cor-dis et o - cu - li
 Li cuers se vait e l'ueil plai- gnant

II B
 non sen - tit in se iur - gi - a,
 et dit qu'il a fait mes - pri - son

III C
 non no - vit qui sont sti - mu - li,
 qui doit es - tre son bien - voil - lant;

IV D
 que cul - pe se - mi - na - ri - a,
 si ne li mon - stre se mal non.

V E
 cau - sam ne - scit pe - ri - cu - li
 Ma - le - ment le vait de - ce - vant,

VI F
 cur al - ter - nent con - vi - ci - a,
 et fait vers li co - me fe - lon

VII D'
 cur pro - ca - ces et e - mu - li
 et co - me fel et so - dui - ant;

VIII G
 re - pli - cent in se vi - ti - a.
 si l'en - re - te de tra - i - son.

London, British Museum
 Egerton, MS. 274. f. 24.

Miért nem mossa szapora
könnyed a bűnök szemetét,
vagy miért nem törsz szét, ostoba,
hogy így legyen a lélek ép?"

A szívnek a szem így felel:
„Igazságtalan vagy velem;
én csak munkámat végzem el,
s amit te rendelsz, azt teszem.
Úr énrajtam is nem te vagy,
mint a többi testrészeken?
Nem én, te csalod meg magad,
én csak parancsod követem.

Egy testnek szükséges nyílás
hogy kaphat ily ítéletet,
mikor nélküle vaksi váz
az egész testi szervezet?
Ablak vagyok, s besurranás
útját nem állja az üveg;
s mért volna vétek, árulás,
ha jelentem, mit észlelek?

És semmilyen por, bár utat
adtam neki, nem szennyez el;
nem árthat semmi rossz, hacsak
te is belé nem egyezel.
A rossz a szívből kél s fakad:
ne akard, s le nem is teper;
s az erényeknek nem szakad
végük, amíg nem vétkezel."

Míg így vitáznak mérgesen,
és nem békülnek meg soha,
bajbíróként az értelem
végső döntéssel lép oda.
Mindkettő bűnös — szól —, de nem
egyforma vétkük indoka,
mert a bűn alkalma a szem,
viszont a szív a bűn oka.

Vecchi, 310—314.

Rónay György fordítása

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Húztam a vonót...

Húztam a vonót, gróf uram,
 Kastélyodban, de hasztalan, —
 Nincs erszényemben egy arany,
 Béremnek híre-pora van:

Ez ám a gazság!
 Szűz Máriára fogadom hát:
 Nem szolgálom többé a gazdát!
 Viszek csak egy üres tarisznyát,
 A hátamon pedig lapos zsák.

Te csak rendelkezel velem,
 Én meg engedelmeskedem, —
 Már inkább csak bőségesen
 Ajándékozz meg kegyesen,

Gróf uram, engem!
 Ám nem másítok szót, — kegyetlen
 Gyötör a honvágy útra kelnem,
 De ha hiába túr zsebemben,
 Otthon nem nevet rám a szentem.

Rámförmed: „A föld kerekén
 Hol csellengtél, vén csatamén,
 Hogy üres kézzel jössz elém?
 Pénzed elnyelték, szép legény,

Útmenti kocsmák!
Hogy fityeg rajtad a lapos zsák!
Ni csak, puszta szél tölti gyomrát!
Bizony bekapott holmi gombát,
Aki még szívből mosolyog rád!”

De ha kapum betaszítom,
És megpillantja asszonyom,
Hogy degesz zsáknak terhe nyom,
És csak úgy feszül vállamon

Uj szürke mente, —
Tudd meg, guzsalyát sutba vetve,
Vigan csak élém igyekezne
Boldogan kacagva szemembe,
S nyakamba ugrik örömében.

Tömött batyumat sebesen
Széjjel is bontja hitvesem,
Szolgálóm levág hirtelen
Két kappant, s megfőzi nekem
Fokhagymalében, —
Hozzámszalad, és maga szépen
Fésűt kínál leánycselédem, —
Kényemre akkor otthonomban
Uraskodom, mint senki jobban.

Rába György fordítása

Míg Diana szép üveg-
lámpása föltündököl,
hevítve fivérinek
rózsaszínű fényitől,
az édes zephir az ég
minden kóbor felleget
fönn sodorja;
így kel újra
zengő húroknak hatalma,
lágylul szíved,
benn vágy éled
s a szerelem felé hajtja.

Esti csillag fénye gyúl,
könnyebb, vígabb
feledést ad:
álomhozó csöppje hull,
halandóknak vigaszul.

Vidor Miklós fordítása

JEGYZETEK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MODENAI KATONÁK ÉNEKE

Az ének első része antik emlékeket idéz. Trójáról van szó, melyet — az ének Pergamosnak mondja — az áruló Sinon tanácsára a görögök ama bizonyos faló segítségével foglaltak el.

Midőn Rómát a gallok fenyegették és egy éjszaka már a fellegvárat, a Capitoliumot akarták elfoglalni, Juno istennő szent lúdjai, melyeket az egyik templom előcsarnokában őriztek, gágogásukkal felébresztették a rómaiakat. Ezért járt nekik, majd ércbeöntött képmásuknak az áldozat.

A második részben Modena védőszentjeit: Szűz Máriát és János evangélistát kérik, hogy a nekik szentelt templomokat különös gondnal óvják.

AZ EGYHÁZI BÍRÁK EILEN

Vált merő keservvé Valter citerája ... a citerának keservvé változása a Ószövetségben használatos kifejezés, az örömnnek gyászra fordulására.

Gyönyörűség néznem ... — a ritornello minden versszak után ismétlődik. Ebből arra következtethetünk, hogy a korholó vers valamilyen tánc dallamára volt énekelhető.

Az egyházi és világi hatalmasok a hegy és a völgy jelképeiben tűnnek fel. Az egyháziakat a hegy jelképezi, mert tudományukkal, tanításukkal, életükkel a világiak fölé kellene emelkedniök, mint ahogyan a hegy a völgy fölé magasodik.

Mig nem emelt az Antikrisztus gerelyt ... — azaz míg a Jelenések Könyvében megírt üldözés el nem kezdődik.

A Kenet hegye ... — az Olajfák hegye. Itt azonban, mivel olajból készítették a kenetet, amit papok és püspökök szentelésénél használnak, magát az egyházat jelenti.

A PÉNZ HATALMÁRÓL

Minerva doboza: a Tudás istennőjétől szerzett ajándékot, tudományt jelent.

Venus ügyvédje: akinek élvezetek nyújtásával lehet megnyerni a jóindulatát.

Theseus: az attikai görögség egyik legnépszerűbb hőse, Aigaios király vagy — a mitológiában — Poseidon fia. Anyja Aithre. Tettei között emlékeztetések a marathoni bika legyőzése, a krétai labirintusban a Minotaurus megölése Ariadné segítségével, az amazonok elleni harc.

Pelides: Pelaios fia — Achilles.

A PÉNZVÁGYÓ VILÁG

Kodros: Athén legendás királya, aki a spártaiak elleni háborúban a város felszabadításáért feláldozta magát.

RÓMA DICSÉRETE

Araxes: kaukázusi folyó, mely a Káspi-tengerbe szakad. Grúz néven: Rakhszi. A római hódítás legvégső határa volt Ázsia belső felé.

VÁGÁNS DIÁK PANASZA IDEGENBEN

Phoebus: Apolló egyik neve. Apolló a tudomány istene lévén, a diák joggal nevezte magát „cselédjének...”

PÁRIZSI KLERIKUSOK ÉNEKE

A szekvencia első része az ereklye vallásos értelmezésével foglalkozik, azután az ünnep valódi értelmére tér át, mert hiszen Frankhon nyert „kegyes koronát e nagy napon”.

A három kiváltság, mely Galliát, az „istentől különösen szeretett országot”, másik fölé emeli: a lovagság, melyet e föld szült és nevelt, a hit, melyet a párizsi egyetem gondjaira bízta, a kenet, mellyel a francia királyok hatalmukat nyerték és amelyet a legenda szerint az első frank király, Chlodvig koronázására angyalok hoztak le.

A városok városa: Párizs. A töviskorona-ereklyét a francia gótika legremekőbb alkotásában, a Sainte Chapelle-ben helyezték el.

A PÁRIZSI ISKOLÁZÁS TAPASZTALATAI

Wessail, dringail: lakomázáskor használt kínáló és ivásra buzdító angolszász szavak.

Az egyetemeket akkor még az ún. *natiók*, az egy tájról származó diákok közösségei alkották. Brunelus az angol natióba vétette fel magát. A Párizsban tanuló magyar diákok is ehhez tartoztak.

A MAGISTER ÉS A DIÁKOK PÖRLEKEDÉSE

A kollégiumbeli diákokat nagyon sokáig illették a „frater” névvel. A versben is így szerepelnek. Ezzel egyenlően használt másik elnevezésük a confrater, franciául confrère, ami viszont a nálunk is használatos „kolléga”, „kartárs” megfelelője. A magister itt a kollégium mestere, „igazgatója”. A régi angol egyetemeken egyes kollégiumok előjáróit még ma is „master”-nek nevezik.

RÉSZEGESEK SZATÍRÁJA

Szent Tortu: az ivópajtások soha nem élt patrónusa. Neve valamilyen módon a szüretelés latin műszavaival (torquere, tortus — csavart, préselt; torcular — prés) hozható összefüggésbe.

Szent Remacle: Flandriában és az Ardennes-ben működő missziós-püspök (VII. század).

Szent Lajos (IX.): francia király, 1226—1270.

KARÁCSONYI VAKÁCIÓRA

Ite: menjetek (latinul).

HÚSVÉTI VAKÁCIÓRA

Kígyót tűznek a karóra ... — Midőn a biblia szerint a zsidók a sivatagban vándoroltak, a népet valami kígyó- vagy skorpió-féleség támadta meg. Vezérük, Mózes, ekkor rézkígyót öntetett, és ezt a tábor fölé emeltette. A kígyócsapás így megszűnt.

Parancsold, mit Cato mondott ... — Marcus Porcius Cato, az idősebb (i. e. 234—149) e kijelentést *A mezőgazdaságról* (De agricultura) című művében tehette.

A FALUSI PAP ÉS A DIÁK

Kilenced óra a római és középkori időszámítás szerint du. három óra.

Logikus: a magasabb iskolába járó diák.

Szofista: itt egyszerűen csak a vitatkozás mesterségében járatos.

OBÉRON, A TÖRPE

A Száraz Fa: a Földnek a breton mesékben szereplő végpontja.

Monmur: mesés várkastély, hol Obéron tartózkodott.

Huon: a tündérkirály és kíséretének tizenhárom tagja. Ezek közé tartozott Géraume.

OLIVIER HALÁLA

Marganica: az egyik legderekabb szaracén lovag.

Villámló: Olivier kardjának a neve.

Szaracsének: szaracénok, arabok.

A TAVASZ DICSÉRETE

Flora: a virágok istennője.

Driádok: a fák szellemei, istennői (nimfák).

Oreádok: a hegyek nimfái.

Tempe-völgy: A Peneios folyónak természeti szépségeiről híres szorosa az Olympos és az Ossa között.

PASTOURELLE

Heléna: Tyndareusnak és Lédának, a mítosz szerint azonban Zeusnak és Lédának szépségéről híres leánya. Első férje Theseus volt, Athén hőse. A második Menelaos, kitől Paris trójai királyfi rabolta el. Trója pusztulása után, melyben neki is része volt, ismét Menelaos mellett élt.

KATALÁN DIÁKOK ÉNEKE

Cythere: sziget a lakóniai öböl bejáratánál, ahol Aphrodite a tenger habjaiból kikelt.

IRODALOM

Karl Bartsch: Chrestomathie de l'ancien français. Leipzig 1913.

Karl Bartsch: Deutsche Liederdichter des zwölften bis vierzehnten Jahrhunderts. Stuttgart 1893.

Karl Bartsch: Altfranzösische Romanzen und Pastourellen. Leipzig 1870.

Marcel Clédat: Chrestomathie du Moyen Age. Paris 1907.

Guido Maria Dreves: Ein Jahrtausend lateinischer Hymnendichtung. I—II. Leipzig 1909.

Clemens Blume — *Guido M. Dreves*: Analecta Hymnica Medii Aevi.

Karl Pomeroy Harrington: Mediaeval Latin. Boston—New York 1925.

Jean Audiau: Nouvelle Anthologie des Troubadours. Paris 1928.

Giuseppe Vecchi: Poesia Latina Medievale. Parma 1952.

Thomas Wright: The Latin Poems Commonly Attributed to Walter Mapes. London 1841.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TARTALOM

<i>Előszó</i>	5
A TÖRTÉNELEM FOLYÁSA	25
Modenai katonák éneke őrtállásban (Rónay György ford.)	30
A hatalmasok igazságtalanságáról... (Vidor Miklós ford.)	33
Jó intelem a papsághoz és a deáksághoz (Kálnoky László ford.)	34
Gauthier de Chatillon: Az egyházi bírák ellen (Kál- noky László ford.)	40
Walter Mapes: A pénz hatalmáról (Rónay György ford.)	44
Walter Mapes: A pénzvágó világ (Kálnoky László ford.)	47
Rutebeuf: Koldus-ének (Rába György ford.) ...	50
A MÚLT ÉS A SZÜLŐFÖLD	51
Szent Elek élete (Rónay György ford.)	55
Hildebert de Lavardin: Róma dicsérete (Rónay György ford.)	56
Gace Brulé: Szülőföldem madarai (Rába György ford.)	57

Vágáns diák panasza idegenben (Rónay György ford.)	58
Párizsi klerikusok éneke Frankhon és Párizs koronájáról (Rónay György ford.)	59
A DEÁK	63
Nigellus Wireker: A párizsi iskolázás tapasztalatai (Kálnoky László ford.)	67
A magister és a diákok pörlekedése (Rónay György ford.)	70
Vágáns diákok lakomára hívogatója (Rónay György ford.)	73
Jean Auri: Részegesek szatírája (Rába György ford.)	76
Karácsonyi vakációra (Rónay György ford.) ..	80
Húsvéti vakációra (Rónay György ford.)	84
Walter Mapes: A falusi pap és a diák (Rónay György ford.)	87
A LOVAG	91
Chrétien de Troyes: A csodálatos forrás (Rába György ford.)	96
Obéron, a törpe (Rába György ford.)	99
Olivier halála (Rónay György ford.)	101
Keresztes toborzóének (Rónay György ford.) ...	104
Marcabru: Az eltávozott lovag (Rába György ford.)	106
A TERMÉSZET ÉS A SZERELEM VERSEI ...	109
Jean de Meung: A Természet (Rába György ford.)	117
A tavasz dicsérete (Rónay György ford.)	119
Tavaszi ének (Rónay György ford.)	121
Arnaut de Mareuil: Pastourelle (Rába György ford.)	122

Wolfram von Eschenbach: Tavalyi madárdalt... (Kálnoky László ford.)	124
Walter von der Vogelweide: Sínylette sok ma- dárka... (Kálnoky László ford.)	126
Húsvét és tavaszünnepe (Kálnoky László ford.) .	127
Májusi táncdal (Rába György ford.)	128
Ulrich von Liechtenstein: Táncnóta (Kálnoky László ford.)	130
Tannhäuser: Elmúlt a tél (Kálnoky László ford.)	132
Katalán diákok éneke a kedves dicséretéről (Rónay György ford.)	136
Cambridge-i diákok nyári éneke (Rónay György ford.)	140
Guillaume de Poitiers: Újból dalra támad kedvem... (Rába György ford.)	142
Bernard de Ventadour: Milyen az igaz szerelem? (Képes Géza ford.)	144
Thibaut de Champagne: Párbeszéd a szerelemről (Rába György ford.)	147
Arnaut de Mareuil: Női arckép (Rába György ford.)	149
Meinloh von Sevelingen: Szolgálatát felajánlja... (Kálnoky László ford.)	151
Meinloh von Sevelingen: Kiszemeltem magam- nak... (Kálnoky László ford.)	152
Dietmar von Aiste: Egy nő állt egymagában... (Kálnoky László ford.)	153
Johannes Hadlaub: Gyermekes szerelem (Képes Géza ford.)	154
Mirabel felé ügettem (Rónay György ford.)	155
Egy forrás mellett (Rónay György ford.)	157
A szerelem éjszakája (Rónay György ford.) ...	159
Renaud de Coucy: Chanson (Rába György ford.)	160
Giraut de Barneil: Hajnali ének (Rába György ford.)	162

Hajnali ének (Rába György ford.)	164
Wolfram von Eschenbach: Karma éle felhőkbe tép... (Kálnoky László ford.)	166
Útnak indult ím a nyár (Rónay György ford.)	168
Diákének a távollevő kedvesről (Rónay György ford.)	170
Dietmar von Aiste: Ég veled, nyári mámor... (Kálnoky László ford.)	171
Diákének a megesett lányról (Rónay György ford.)	172
Pierre de Blois: Az ifjúság idején (Rónay György ford.)	174
Philippe de Grève: A szív és a szem vitatkozása (Rónay György ford.)	176
Colin Muset: Húztam a vonót... (Rába György ford.)	180
JEGYZETEK	183

61/23566. Franklin-nyomda
Budapest, VIII., Szentkirályi u. 28.
Kiadja a Gondolat, a TIT kiadója.
Felelős kiadó: a Gondolat Kiadó
igazgatója. Felelős szerkesztő: Nagy
Géza. Műszaki vezető: Löblin Imre.
Műszaki szerkesztő: Kende Frigyes.

A borítót Kátay Béla tervezte.
Megjelent: 4000 példányban. Terje-
delem: 9,75 (A/5) ív + 8 old. kép-
melléklet. Ez a könyv az MSZ 5601-
59 és 5602-55 Á szabványok szerint
készült.

Országos Széchényi Könyvtár

20-178

OSZK